

EKONOMIHÖGSKOLAN
Lunds universitet

Kandidatuppsats
i Redovisning
Höstterminen 2004

Redovisning av intellektuellt kapital

– en studie av Konradgruppens rekommendationer

Handledare: Gunnar Wahlström

Författare: Oscar Anchér
Andreas Frountzos

Sammanfattning

Titel:	Redovisning av intellektuellt kapital – en studie av Konradgruppens rekommendationer
Seminariedatum:	Tisdag 11:e Januari 2005
Ämne/Kurs:	FEK 582 Kandidatuppsats, 10 poäng
Författare:	Oscar Anchér och Andreas Frountzos
Handledare:	Gunnar Wahlström
Nyckelord:	Intellektuellt kapital, Kunskapsintensiva företag, Konradgruppen, Nyckeltal, Årsredovisning.
Syfte:	Syftet med uppsatsen är att se hur företagen redovisar sitt intellektuella kapital i sina årsredovisningar. Dessutom vill vi undersöka om Konradgruppens rekommendationer har bidragit till utveckling och förändring hos företagen, med avseende på redovisning av intellektuellt kapital. Syftet är även att studera varför företagen redovisar sitt intellektuella kapital som de gör.
Metod:	Vi har använt oss av en deduktiv/deskriptiv undersökningsmetod där vi har gjort ett a-priori-antagande i form av tre forskningsfrågor vilka vi sedan besvarar. Undersökningen är kvantitativ då vi undersöker vilken data olika företag presenterar i sin årsredovisning.
Teoretiska perspektiv:	Redovisningsteori och aktieägarperspektiv.
Empiri:	När vi testade empirin använde vi oss av en checklista med nyckeltal rörande intellektuellt kapital. Vi jämförde nyckeltalen med 22 företags årsredovisningar för att se vilka företag som inkluderar dessa i sin årsredovisning. Resultatet jämfördes med en likadan undersökning från 1989 och det framgår att användandet av dessa nyckeltal ökat markant de senaste 15 åren.
Slutsats:	Resultatet visar att företagens medvetande och användning av nyckeltalen har skapat en referensram för jämförandet av kunskapsintensiva företag. Studien har även gett indikationen på att Konradgruppens rekommendationer har bidragit till standardiseringen av redovisningen av det intellektuella kapitalet. En annan slutsats man kan dra av resultatet är att standardiseringen har skapats utifrån ett behov av harmonisering och tron på det ”numeriska språket”.

Abstract

- Title:** Reporting intellectual capital – analyzing the recommendations of the Konradgroup
- Seminardate:** January 11th 2005
- Course:** Bachelor thesis in business administration, 10 Swedish Credits (15 ECTS)
- Authors:** Oscar Anchér and Andreas Frountzos
- Advisor:** Gunnar Wahlström
- Keywords:** Intellectual capital, Knowledge-based companies, the Konradgroup, Business ratios and Annual report.
- Purpose:** The purpose of this paper is to recognize how knowledge-based companies report their intellectual capital in their annual reports. The purpose is also to find out if whether the recommendations given by the Konradgroup have contributed to the development and reforms considering reporting intellectual capital. The questions that this paper is based upon are used to recognize how the companies report their intellectual capital and also why they do it that particular way.
- Methodology:** We chose a deductive/descriptive research-method, where we made an a-priori-presumption. After that we asked three questions that we intended to answer. We investigate which business ratios the companies report in their annual reports and that makes our study quantitative.
- Theoretical perspectives:** Accounting theory and Shareholder perspective
- Empirical foundation:** When studying the empirical foundation we used a checklist that contained business ratios regarding intellectual capital. We compared the ratios with the 22 companies annual reports, to see which companies included these ratios in their reports. The result was compared with a similar study made in 1989 and shows that the use of these ratios has increased over the last 15 years.
- Conclusions:** The result shows that the companies acknowledge of these business ratios and their use of them has created a standard for comparing knowledge-based companies. The result of the study also indicates that the recommendations given by the Konradgroup has contributed to the standardization regarding reporting intellectual capital. You can also tell that the standardization is a result from the desire of harmonization and the belief in the numeric language.

Innehållsförteckning

1 Inledning	2
1.1 Bakgrund	2
1.1.1 Konradgruppen	3
1.2 Problemdiskussion	3
1.2.1 Forskningsfrågor	5
1.3 Syfte	6
1.4 Avgränsningar	6
2 Metod	8
2.1 Övergripande metod	8
2.1.1 Disposition/fallstudiens arbetsgång	8
2.1.2 Val av ämne	8
2.1.3 Referensram	9
2.1.4 Perspektiv	9
2.2 Ansats	10
2.3 Objekt	11
2.4 Undersökningsmetod	12
2.5 Handgripligt angreppssätt	12
2.5.1 Insamling av data	12
2.5.2 Primärdata	13
2.5.3 Sekundärdata	13
2.5.4 Validitet	14
2.5.5 Reliabilitet	14
2.6 Källkritik	15
2.6.1 Kritisk granskning av litteratur	15
2.6.2 Kritik av sekundärdata	15
2.6.3 Övrig kritik	15
3 Diskussion, reglering och normer	17
3.1 Vad är en tillgång?	17
3.1.1 Klassificering	17
3.1.2 Omsättningstillgångar	18
3.1.3 Anläggningstillgångar	19
3.2 Intellectuellt kapital	20
3.2.1 Humankapital	22
3.2.2 Strukturkapital	23
3.3 Aktivering av tillgångar	23
3.3.1 Aktivering av humankapital	25
3.4 Värdering av intellektuellt kapital	26
3.4.1 Kritik mot existerande metoder	26
3.4.2 Marknadens efterfråga av information	27

4 Teoriavsnitt	29
4.1 Finansiella nyckeltalens svagheter	29
4.2 Värdering	29
4.2.1 Värdering av intäktsperson	30
4.3 Riskbedömning	30
4.4 Två olika analyser	31
4.4.1 Konradtal i relation till vinstmarginalen	31
4.4.2 De traditionella nyckeltalen	32
4.5 Skapandet av fakta	33
5 Resultat och analys av empirin	35
5.1 Checklistan	35
5.1.1 Kunskapskapital	36
5.1.2 Kunskapskapitalets avkastning	38
5.1.3 Rörelsens stabilitet	39
5.1.4 Finansiell stabilitet	40
5.2 Jämförelse 1988 och 2003	40
5.3 Resultatet av A-, B- och C-lagsundersökningen	41
5.3.1 Efter finansnetto	42
5.3.2 Före finansnetto	43
5.4 Resultat av de traditionella nyckeltalen	44
5.4.1 P/e-talen	44
5.4.2 Kurs/Substans	45
5.4.3 Räntabilitet	45
5.4.4 Direktavkastning	45
5.4.5 Tabell över nyckeltalen	46
6 Slutdiskussion	47
6.1 Forskningsfrågor besvaras	47
6.2 Studiens praktiska bidrag	49
6.3 Studiens teoretiska bidrag	49
6.4 Reflektioner studiens slutsatser	51
6.5 Förslag till fortsatt arbete	51
7 Källförteckning	52
<i>Appendix 1. Lundahl och Skärvads nio stegs fallstudie</i>	<i>54</i>
<i>Appendix 2. Konradgruppens checklista</i>	<i>55</i>
<i>Appendix 3. Definitioner av nyckeltal</i>	<i>56</i>

John Higgins: Most of my equipment don't cost me a thing, writing it of year by year. What's it called, Arthur?

Arthur Higgins: Depletion and depreciation.

John: Yeah, that's it. Means it's runnin' down, don't work so good as it did.

Dr. Preatorius: One thing about teachers and writers and such. They have less bother with their income tax than farmers and oil well owners.

John: That so? Why?

Dr. Preatorius: Because their equipment is talent and a highly developed mind, and when they run down and don't work so good as they did, the depletion and depreciation can't be written of their income tax.

John: See what I mean? What's so smart about 'em?

-Joseph L. Mankiewicz, People will talk¹

¹ Stewart, T. "Intellectual Capital" 1997. sid. 79

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Utvecklingen i näringslivet har gått från en traditionell tillverkande industriell verksamhet till en verksamhet där medarbetarnas intellekt/problemlösningsförmåga har fått allt större betydelse. Tjänsteföretagens expansion har ökat markant och är nu en stor del av den totala ekonomin. Det finns inga tecken på att denna utveckling kommer att avstanna, utan fokus ligger på att investera mer i kunskapsintensiva branscher och mindre i den traditionella industrin.

Denna förändring ställer nya krav även på utvecklingen av redovisningen. I den traditionella redovisningen är upplysningar och beräkningar med så kallat intellektuellt kapital och humankapital inte av så stor vikt utan diskussionen av användningsområdet för immateriella tillgångar har växt fram under de senaste två decennierna.

Forskarlaget Konradgruppen, en av pionjerna inom området, började i slutet av 1980-talet att undersöka de immateriella tillgångarnas vikt för företagets framgång. Konradgruppen började också undersöka hur dessa tillgångar skulle kunna mätas. Gruppen ansåg att ett företags framtida vinster beror på det intellektuella kapitalet och framförallt på humankapitalet.²

Ur ett historiskt perspektiv längre bakåt i tiden kan man hitta exempel på redovisning av humankapital. Det gjordes dock på ett inhumant sätt då trälar redovisades på samma sätt som boskap.³ Detta är dock inte att jämföra med den redovisning vi diskuterar, då boskap under dessa omständigheter, är att se mer som en materiell tillgång.

² Arbetsgruppen Konrad, Sveiby C-E, *"Den osynliga balansräkningen"* 1989 sid. 11

³ Gröjer. J-E / Johansson U. *"Human Resource Costing and Accounting"* 1991 sid. 78

1.1.1 Konradgruppen

1987 bildade en samling av revisorer, konsulter och ekonomijournalister en grupp med syfte att undersöka och förbättra redovisningen av kunskapskapital (nedan intellektuellt kapital) i årsredovisningar. Gruppen tog namnet Konradgruppen på grund av att de samlades för första gången på Konraddagen 1987. Gruppen med Karl-Erik Sveiby i spetsen var själva praktiker och såg ett behov av nyckeltal beträffande intellektuellt kapital i sina egna företag. De arbetade därför, i januari 1988, fram en rapport som behandlade över 35 nyckeltal användbara för beräkningen av intellektuellt kapital. Redan i följande års årsredovisningar märkte de att många företag börjat använda sig av deras rekommenderade nyckeltal.⁴ Vi anser därför att det är relevant att undersöka hur väl implementerade dessa nyckeltal är hos kunskapsintensiva företag idag.

1.2 Problemdiskussion

I traditionell redovisning är tillgångarna i balansräkningen de faktorer som skall generera framtida ekonomiska fördelar. Historiskt sett har dessa tillgångar nästan uteslutande bestått av produktionsmaskiner, byggnader och fabriker. Dessa materiella tillgångar har varit relativt lätta att klassificera och värdera på grund av att de är fysiska och definierbara tillgångar. De materiella tillgångarna börjar i motsats till de immateriella att minska både i betydelse och i kvantitet hos många företag.

I de flesta företag är oftast marknadsvärdet betydligt större än det bokförda värdet. Enligt Stewart med flera beror detta gap på företagets icke-redovisade immateriella tillgångar. Ur en finansiell synvinkel däremot kan det ses som företagets framtida möjligheter till vinst. Även ur denna synpunkt kan man se övervärdet som en immateriell tillgång.⁵ Vissa forskare menar dock att detta är en förenkling som är felaktig och hävdar att fler faktorer påverkar marknadsvärdet.⁶

⁴ Arbetsgruppen Konrad, Sveiby C-E, ”*Den osynliga balansräkningen*” 1989 sid. 7

⁵ Stewart, T. ”*Intellectual Capital*” 1997 sid. 93

⁶ Brennan, N. ”*Reporting intellectual capital in annual reports: evidence from Ireland*” 2001

Definitionen av en immateriell tillgång är enligt RR 15.(p 7) ”en identifierbar icke-monetär tillgång utan fysisk substans”. I de flesta företag idag överstiger nu de immateriella tillgångarna de materiella,⁷ vilket borde ställa kravet att de skall redovisas i balansräkningen om de uppfyller IASB:s kriterier på en tillgång. En tillgång är ”en resurs som kontrolleras av företaget till följd av inträffade händelser och som förväntas innebära ekonomiska fördelar för företaget i framtiden”.⁸

Så är emellertid inte fallet idag. Även om utgångspunkten för IASB vid framtagandet av rekommendationer för redovisningen av immateriella tillgångar var att de skulle redovisas såsom materiella så har det inte blivit så. Den rådande normen RR 15 (vilken bygger på IAS 38)⁹ ger viss möjlighet till aktivering av immateriella resurser men inte i den omfattning som förespråkarna önskat. Bland andra Gröjer och Johanson diskuterar i sin bok *Human Resource Costing and Accounting* för möjligheten att aktivera immateriella tillgångar i allmänhet och humankapital i synnerhet.¹⁰

De stora motsättningarna mot aktiveringen av immateriella tillgångar bygger på argumentet att beräkningarna vid aktivering är subjektiva och kan av företagsledningen användas för att visa en för dem själva fördelaktig bild av företaget.¹¹ Detta strider mot ISAB:s grundläggande krav på en ”rättvisande bild” och ”god redovisningssed”. Förespråkarna, till exempel Gröjer och Johansson däremot, hävdar att det finns väl fungerade metoder för objektiva beräkningar av de immateriella tillgångarna.¹²

Många företags produktionsapparat bygger alltså på medarbetarnas kompetens, det vill säga humankapitalet. Affärsidén går alltså ut på att sälja deras kunskap. Således är kunskapen den resurs som skall generera ekonomiska fördelar för företaget, vilket är en av definitionerna på en tillgång. Denna resurs borde alltså teoretiskt sett aktiveras och vara en del av företagets tillgångar i balansräkningen. Med dagens normer ges det dock inte möjlighet att aktivera humankapitalet på internt genererad ”kompetens” eller att aktivera utbildning av medarbetarna vilket borde öka värdet på företagets tillgångar.

⁷ Artsberg, K. ”*Redovisningsteori –policy och –praxis*”. 2003, sid. 234

⁸ FAR RR 15 p(2) sid. 1024

⁹ Artsberg, K. ”*Redovisningsteori –policy och –praxis*”. 2003, sid. 235

¹⁰ Gröjer, J-E / Johansson U. ”*Human Resource Costing and Accounting*” 1991 sid. 83

¹¹ Artsberg, K. ”*Redovisningsteori –policy och –praxis*”. 2003, sid. 235

¹² Gröjer, J-E / Johansson U. ”*Human Resource Costing and Accounting*” 1991 sid. 81

Med aktivering menas att utgifterna skall periodiseras över nyttjandetiden istället för att kostnadsföras direkt. Det leder till problemet att en medarbetares ökade värde efter till exempel en kompetenshöjande utbildning inte bara ger fördelar det året utbildningen genomförs utan kommer att generera ekonomiska fördelar under flera år framöver¹³. Detta kan jämföras med till exempel en nyinvestering på en gammal maskin vilken ökar dess livslängd och medför en uppskrivning av anskaffningsvärdet i balansräkningen.

Immateriella tillgångar är den ”nya” ekonomin och kunskapssamhällets viktigaste tillgångar. Dock är det idag ännu inte helt klart hur man värderar och beräknar avkastningsmöjligheterna på dessa tillgångar,¹⁴ trots att företagen ständigt utvecklar nya metoder och marknaden allt som oftast tar till sig dessa.¹⁵

Det grundläggande syftet med redovisningslagstiftningen är att skydda marknaden från osäker och missvisande information. Kan man då exkludera den viktigaste tillgången, personalens kompetens, från balansräkningen? Eller kan man finna alternativa sätt att redovisa den? Och hur många företag redovisar sina immateriella tillgångar på alternativa sätt?

1.2.1 Forskningsfrågor

- 1. Hur framhäver kunskapsintensiva företag sitt intellektuella kapital i sin redovisning?*
- 2. Hur skiljer sig redovisningen av det intellektuella kapitalet mellan policy och praxis?*
- 3. Har Konradgruppens rekommendationer påverkat företag och bidragit till den standard av redovisning av intellektuellt kapital som råder idag?*

¹³ Gröjer, J-E / Johansson U. ”Human Resource Costing and Accounting” 1991 sid. 86

¹⁴ Mouritsen, J. ”Intellectual capital and the capital market...” 2003

¹⁵ Bukh, P.N. ”The relevans of intellectual capital disclosure: a paradox?” 2002

1.3 Syfte

Syftet med uppsatsen är att se hur företagen redovisar sitt intellektuella kapital i sina årsredovisningar. Dessutom vill vi undersöka om Konradgruppens rekommendationer har bidragit till utveckling och förändring hos företagen, med avseende på redovisning av intellektuellt kapital. Syftet är även att studera varför företagen redovisar sitt intellektuella kapital som de gör.

1.4 Avgränsningar

Utifrån vår problemformulering gör vi fyra övergripande avgränsningar på grund av lägre grad av relevans. Dessa fyra avgränsningar är:

1. Nationellt. Vi koncentrerar oss enbart på svenska bolag och svenska normer även om vi kommer att titta på attitydsförändringar i internationella normbildande organ såsom FASB, IASB och IAS. Då svenska redovisningsnormer oftast följer dessa organs rekommendationer känns det naturligt att då diskutera de förändringar som diskuteras inom dessa organ.
2. Extern redovisning. Vi kommer inte att undersöka hur den interna redovisningen av intellektuellt kapital sker, utan vi analyserar ur ett aktieägarperspektiv.
3. Aktivering. Vi kommer inte att undersöka de praktiska möjligheter eller tillvägagångssätt för aktivering av intellektuellt kapital, utan enbart titta på de metoder som är tillåtna nu och den praxis som förekommer.
4. I empirin kommer vi inte att undersöka andra immateriella tillgångar såsom varumärken, patent och goodwill utan enbart fokusera på det intellektuella kapitalet.

I det första kapitlet har vi presenterat bakgrunden till varför diskussionen är intressant. Vi har även presenterat Konradgruppen och dess forskning. Konradgruppens rekommendationer rörande redovisning av intellektuellt kapital utgjorde för oss incitament för en problemdiskutering om hur intellektuellt kapital bör redovisas. Utifrån vår problemdiskussion ställde vi tre forskningsfrågor som vi ämnat besvara. I slutet av kapitlet presenterade vi även vårt syfte och våra avgränsningar.

2 Metod

I kapitel två beskriver vi hur vi har gått till väga för att skriva denna uppsats. Vi redogör nedan för de metoder vi använt oss av i arbetet med vår undersökning. Vi kommer också att redogöra för mer övergripande förutsättningar för undersökningen. Innehållet i detta kapitel är till för att ge läsaren förståelse för den metod vi använt oss av.

2.1 Övergripande metod

2.1.1 Disposition/fallstudiens arbetsgång

Vi har valt att genomföra undersökningen enligt Lundahl och Skärvads nio arbetssteg för att uppnå en fallstudie¹⁶. (Se appendix 1). 1. Vi börjar med att utgå ifrån en problemställning. 2. Vi har valt att arbeta utifrån en processtudie vilket innebär att vi studerar en förändring hos ett visst fenomen. 3. Eftersom Konradgruppen använde sig av 22 företag i sin analys har vi valt att göra likadant för att uppnå bäst jämförbarhet. 4. Vi har precis som Konradgruppen valt att studera kunskapsintensiva företag, här konsultbolag inom olika branscher. 5. Vi använder oss av både primär och sekundärdata för att uppnå önskat djup i analysen. 6. Empirin samlas primärt in via intervjuer och årsredovisningar. 7. Med hjälp av en enkät sammanställer vi empirin i årsredovisningen på ett överskådligt sätt. 8. Nästa steg är att analysera och försöka dra slutsatser utifrån vår problemställning. 9. Sista steget är att se om svaren vi fått fram räcker för analytisk generalisering och således användas för att skapa en teori.¹⁷

2.1.2 Val av ämne

Då ämnet idag är väldigt omdiskuterat och omtvistat tyckte vi att det skulle vara intressant att undersöka hur kunskapsintensiva företag verkligen redovisar sitt intellektuella kapital, då dagens normer enligt oss inte är tillräckligt anpassade till det företagsklimat som råder. Vi tyckte även att det skulle vara intressant att jämföra hur öppenheten i redovisningen av intellektuellt kapital ser ut idag jämfört med resultaten för 15 år sedan då Konradgruppen presenterade sina resultat.

¹⁶ Lundahl, U, et al. "Utredningsmetodik för samhällsvetare och ekonomer" 1999, sid. 189

¹⁷ Ibid, sid. 195

2.1.3 Referensram

Referensramen består av författarnas det vill säga vår kunskap, intresse och motivation. All information som samlas in passerar genom vår referensram och formar det sättet som vi skriver vår uppsats på.¹⁸ Då varje individ har olika referensram kommer vi att tolka informationen det vill säga teorin och empirin på olika sätt. Detta ger oss en bättre möjlighet att på ett nyanserat sätt analysera informationen och på ett bra sätt finna svar på de frågor vi har ställt upp. Förhoppningen är även att vår referensram förändras efterhand under arbetets gång då vi drar lärdom av nya erfarenheter och ny kunskap.

Vår referensram består idag av två delar; vår praktiska och teoretiska referensram. Dessa har vi fått genom vår ekonomiska utbildning samt vårt intresse av de mänskliga resurserna i företag och organisationer.

2.1.4 Perspektiv

Vilket perspektiv man har beror på ens föreställningsramar och erfarenheter. Det perspektivseende man har påverkar valet av metod och ens syn på frågeställningar och problem. Det finns i huvudsak tre perspektiv. Dessa är; det statiska, det dynamiska och det teologiska.¹⁹

Vi har använt oss av ett statiskt perspektiv som betyder att vi har analyserat informationen vid ett visst tillfälle. Man gör en statisk beskrivning av årsredovisningarnas innehåll beträffande det man avser undersöka.

Vi har även haft en bred ansats för att vi skulle kunna skapa en bra helhetsbild innan vi kunde analysera de specifika enheterna. Detta på grund av att redovisningen av intellektuellt kapital är ett brett ämne och praxis ännu ej är harmoniserad.

Analysen och slutsatsen presenteras ur ett aktieägarperspektiv då de är de huvudsakliga intressenterna till en årsredovisning.

¹⁸ Wiedersheim-Paul, F, Eriksson,L.T, ”Att utreda, forska och rapportera”, 2001, sid. 16

¹⁹ Ibid, sid. 52

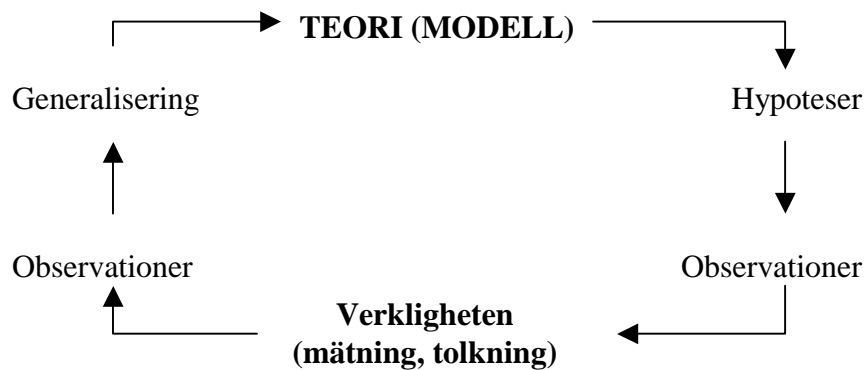
2.2 Ansats

När man skriver uppsats eller forskar i en fråga finns det två huvudsakliga ansatser eller forskningsmetoder att utgå ifrån. Dessa är den induktiva respektive den deduktiva forskningsansatsen. Se figur 1.

Den induktiva forskningsansatsen utgår från ett observerat fenomen där man med hjälp av teorier har för avsikt att generalisera och öka förståelsen för fenomenet. Alltså har den induktiva metoden ett syfte att bygga upp teorier utifrån ett empiriskt intresse.

Den deduktiva forskningsansatsen utgår från en eller flera teorier med syfte att testa den eller dessa i empirin. Med testa menas att finna metoder att förstärka, omkullkasta, tillämpa eller utveckla/förfina de valda teorierna.²⁰ I vetenskapliga sammanhang kan den deduktiva metoden

även kallas för den hypotetiska, då metoden syftar till att förklara eller förutsäga verkligheten.

Figur 1: Induktiv och deduktiv ansats²¹

Förutom att välja metod måste man även använda sig av en viss sorts teori, d.v.s. antingen en normativ eller en deskriptiv teoretisk ansats.

De normativa teorierna syftar till att påverka verkligheten, d.v.s. förbättra eller förändra något i empirin. Inom redovisningsteorin används de normativa teorierna till att ge ”förslag och modeller på lämpliga redovisningssystem och redovisningslösningar”.²²

²⁰ Wiedersheim-Paul, F, Eriksson, L.T, ”Att utreda, forska och rapportera”, 2001, sid. 150

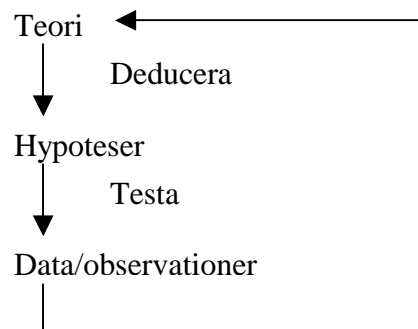
²¹ Ibid, sid. 150

²² Artsberg, K. ”Redovisningsteori –policy och –praxis”. 2003, sid. 18

De deskriptiva teorierna däremot syftar till att beskriva verkligheten, d.v.s. ge förklaringar, skapa förståelse och ge möjligheter att förutsäga. Inom redovisningsteorin används dessa teorier till att ”förklara varför vi fått de lösningar vi har i policy och praxis”.²³

Vi har använt oss av en deduktiv/deskriptiv ansats för att angripa vårt problem. Att använda sig av deskriptiv ansats inom redovisningen innebär egentligen att göra mer eller mindre kvalificerade gissningar, så kallade a priori-studier. A priori-studier innebär att man på förhand gör ett visst antagande för att sedan testa dessa i empirin.²⁴ Detta har vi gjort i form av tre forskningsfrågor istället för hypoteser. Se figur 2.

Deskriptiv/Deduktiv

Figur 2. Arbetsgången i de fyra typfallen²⁵

2.3 Objekt

Till undersökningen sökte vi 22 kunskapsintensiva börsnoterade företag. Anledningen till att vi vill ha börsnoterade företag är att endast de har skyldighet att lämna ut årsredovisningar i vilka vi kan finna den information vi behöver för att kunna jämföra med Konradgruppens resultat. De 22 objekt vi undersökt har vi valt efter intervju med Kerstin Danasten på konsultguiden som är en del av tidningen Affärsvärlden. Danasten menade att de 22 företag vi valt skulle vara de mest intressanta att studera utifrån den problemdiskussion vi fört beträffande intellektuellt kapital.

²³ Artsberg, K. "Redovisningsteori –policy och –praxis". 2003, sid. 18

²⁴ Ibid, sid. 35

²⁵ Ibid, sid. 33

Danasten ansåg vidare att dessa företag inte bara uppfyller kriterierna att vara svenska börsnoterade utan även att dessa företag, trots att de alla ägnar sig åt konsultering, är verksamma i olika branscher och att detta skulle ligga till grund för en intressant studie.²⁶

De 22 företag vi valt är; AcadeMedia, Acando-Frontec, Capiro, Carneige, Cybercom, Enea, HiQ, Inac, Kaupthing, KnowIt, LbIcon MediaLab, Mandator, Prevas, Rejlers, Resco, Tieto-Enator, Semcon, Sigma, Softronic, Sweco, Wm-Data och Ångpanneföreningen (ÅF).

2.4 Undersökningsmetod

Vi avser att undersöka huruvida Konradgruppens rekommendationer påverkat och standardiserat sättet för företag att i dag redovisa sitt intellektuella kapital på. Vi har precis som Konradgruppen undersökt årsredovisningar hos 22 företag och då använt oss av en checklista i form av en enkät med Ja- och Nej-svar (se appendix 2). Med Ja- och Nej-svar menas att klargöra om företagen tar upp en viss punkt eller post i sin årsredovisning eller inte. Vi gör även två andra undersökningar med tio respektive åtta företag där vi prövar alternativa värderingsmetoder för kunskapsintensiva företag.

Vidare har vi använt oss av en kvantitativ forskningsmetod vilket innebär datainsamling och mätning av denna.²⁷ Vi har använt resultatet för att jämföra med en undersökning tidigare gjord av Konradgruppen.

2.5 Handgripligt angreppssätt

2.5.1 Insamling av data

Till en början sökte vi information på databaser såsom Lovisa och Elin där vi främst tog del av artiklar, doktorsavhandlingar, uppsatser av andra studenter samt annan litteratur. Äldre uppsatser har hjälpt oss att leta vidare och hitta för oss relevanta källor. Litteratur har vi lånat från Ekonomiska biblioteket, Ekonomiska kursbiblioteket och Universitetsbiblioteket i Lund. Vetenskapliga artiklar har vi fått från Ekonomiska biblioteket vid Lunds Universitet.

²⁶ Telefonintervju med Kerstin Danasten, 2004-11-26

²⁷ Lundahl, U, et al. "Utredningsmetodik för samhällsvetare och ekonomer" 1999, sid. 147

De årsredovisningar vi har använt har vi beställt direkt via telefon från de företag vi studerat. Så gott som alla företag var mycket trevliga och skickade utan problem hem sina årsredovisningar till oss. Det finns två typer av data, dessa är *primär-* och *sekundärdata*.

2.5.2 Primärdata

Primärdata är den nya data som vi själva som forskare samlar in genom olika insamlingsmetoder det vill säga den data avseende intellektuellt kapital som vi själva samlat in genom till exempel intervjuer.²⁸ Vi har genomfört intervju med Kerstin Danasten på Konsultguiden. En annan sorts primärdata är de resultat vi fått fram genom enkätundersökningen av årsredovisningarna.

2.5.3 Sekundärdata

Sekundärdata är information som redan är insamlad av andra.²⁹ I klassisk mening är sekundärdata information som finns dokumenterat på ”papper”. Även om utvecklingen gått framåt och sekundärdata finns i andra medier så är denna metafor väl beskrivande.³⁰

Det finns vidare tre typer av sekundärdata; *processdata*, *forskningsdata* och *bokföringsdata*. Processdata är till exempel tidningsartiklar och debatter i samhället, forskningsdata är insamlad av andra forskare och presenteras i form av litteratur. Bokföringsdata är till exempel företagsredovisningar och register. Vi har främst använt oss av de två sistnämnda typerna av data. I teorin har vi använt oss av forskningsdata såsom fackböcker och läroböcker. I insamlandet av empirin har vi däremot främst använt oss av bokföringsdata det vill säga företagens årsredovisningar. Övriga sekundärdata vi använt oss av är facktidningar, information från företagens hemsidor, dagstidningar och biblioteks databaser.

²⁸ Halvorsen, K. ”*Samhällsvetenskaplig metod*” 1992, sid. 72

²⁹ Ibid, sid. 72

³⁰ Lundahl, U, et al. ”*Utredningsmetodik för samhällsvetare och ekonomer*” 1999, sid. 131

2.5.4 Validitet

Med validitet menas giltighet eller relevans.³¹ Validiteten i en viss mätning kan definieras som frånvaron av systematiska mätfel. Enligt Lundahl och Skärvad finns två typer av validitet; den inre och den yttre validiteten. Den inre validiteten är tillgänglig när till exempel frågeformuläret i en enkät mäter just det den avser att mäta. Man säger att det råder hög grad av överensstämmelse mellan den teoretiska och den operationella definitionen.

Den yttre validiteten visar överensstämmelsen mellan svaren på enkäten och det man faktiskt försöker bedöma.³²

Den inre validiteten i vår undersökning anser vi vara utan systematiska mätfel, det vill säga att den har en hög kriterievaliditet.³³ Detta eftersom vår enkätundersökning bygger på Ja- och Nej-svar från tryckt information som genom företagets revisorers godkännande ger en rättvisande bild och skall stämma inför lagen. Även den yttre validiteten anser vi vara god då svaren på våra frågor verkligen speglar ”verkligheten”, det vill säga de faktorer som nämns i årsredovisningarna.

2.5.5 Reliabilitet

Med reliabilitet menas frånvaron av slumpmässiga mätfel,³⁴ eller som Halvorsen uttrycker det; ”med reliabilitet menas hur pålitliga mätningarna är”.³⁵ God reliabilitet kännetecknas av att mätningarna inte påverkas av vem som utför mätningen, mätningen skall alltså bli snarlik oavsett vem som till exempel intervjuar, undersöker etc. Reliabiliteten är nödvändig för att uppnå validitet. Genom att standardisera undersökningsmetoder för att mätningarna skall utföras på så identiskt lika sätt som möjligt kan reliabiliteten ökas.³⁶

Vår reliabilitet är hög eftersom egentligen vem som helst skulle kunna göra undersökningen då den utgår från frågor med Ja- och Nej-svar som applicerats på årsredovisningarna. Svaren skiljer sig därför inte beroende på vem som frågar.

³¹ Halvorsen, K. ”*Samhällsvetenskaplig metod*” 1992, sid. 41

³² Lundahl, U, et al. ”*Utredningsmetodik för samhällsvetare och ekonomer*” 1999, sid. 150

³³ Halvorsen, K. ”*Samhällsvetenskaplig metod*” 1992, sid. 42

³⁴ Lundahl, U, et al. ”*Utredningsmetodik för samhällsvetare och ekonomer*” 1999, sid. 152

³⁵ Halvorsen, K. ”*Samhällsvetenskaplig metod*” 1992, sid. 42

³⁶ Lundahl, U, et al. ”*Utredningsmetodik för samhällsvetare och ekonomer*” 1999, sid. 152

2.6 Källkritik

2.6.1 Kritisk granskning av litteratur

Den facklitteratur vi använt oss av är i några fall ett antal år gammal och då just diskussionen runt intellektuellt kapital har ökat de senaste åren är kanske vissa delar av litteraturen att se som en aning ålderstigen. Vi har däremot i största möjliga mån försökt använda oss av så aktuell fakta som möjligt, därför har till exempel Artsberg, publicerad 2003, fått mycket utrymme i uppsatsen.

De flesta författare vi använt oss av är stora förespråkare av redovisning av intellektuellt kapital. Detta gör att informationen kanske inte alltid går att se som helt objektiv. Givetvis finns det kritisk litteratur angående redovisningen av intellektuellt kapital. Då vi har för avsikt att klargöra för alternativa metoder att redovisa intellektuellt kapital är det de som förhåller sig positiva till fenomenet som är av mest intresse för oss.

2.6.2 Kritik av sekundärdata

De årsredovisningar vi undersökt kan i viss mån vara subjektiva då företaget vill framhäva sig själv och sina resultat. De skall däremot enligt lag uppvisa en rättvisande bild och därför anser vi att den befarade subjektiviteten inte behöver vara så stor.

Man kan även hävda att den data man hämtat från övrig litteratur, det vill säga böcker och artiklar inte heller är helt objektiv då författarnas egna åsikter speglas i deras texter. Detta är inget man kan kringgå utan man bör behandla data med en viss skepticism.

2.6.3 Övrig kritik

År 1988 såg lagstiftningen lite annorlunda ut, vissa poster som idag är lagstadgade var frivilliga då, till exempel uppdelningen män- och kvinnor och specialavtal med VD och koncernledning. Även dessa faktorer gör att undersökningens resultat inte blir helt jämförbara över tiden.

Då vi undersökt endast 22 företag kan generaliserbarheten bli en aning begränsad. Dock anser vi att vårt urval på ett pålitligt sätt kan skildra vad förhållandena hos den stora delen svenska börsnoterade kunskapsintensiva företag.

Vi har kritiserat vår uppsats på flera punkter. Meningen är inte att framställa vår undersökning som irrelevant utan vi anser precis som Bruno Latour och Steve Woolgar att en kritisk granskning av sitt eget arbete leder till ökad objektivitet.³⁷

Syftet med detta kapitel är att redogöra för läsaren vilka metoder vi använt oss av för att genomföra vår undersökning. Vi har använt oss av en deduktiv/deskriptiv ansats för att angripa vårt problem och undersökningen har varit kvantitativ i sitt angreppssätt. Vi har valt att se undersökningen ur ett aktieägarperspektiv och vår referensram är den ekonomiska utbildning vi har tagit del av vid Lunds Universitet. Objekten vi använt oss av är 22 i Sverige börsnoterade kunskapsintensiva företag och våra huvudsakliga sekundärdata är deras årsredovisningar.

³⁷ Latour, B. Woolgar, S. "Laboratory Life..." 1986, sid. 284

3 Diskussion, reglering och normer

I detta kapitel avser vi klargöra för de normer (FAR, RR, ÅRL) som behandlar redovisningen av det intellektuella kapitalet i årsredovisningen. Vi kommer även att diskutera den grundläggande teoridiskussion och praxis kring intellektuellt kapital och möjligheten att aktivera den som en immateriell tillgång. De modeller och teorier som kommer att ges mest utrymme är de från de mest kända författarna inom området såsom Edvinsson, Stewart, Hendriksen & van Breda samt Gröjer & Johanson. Kapitlet syftar till att ge läsaren ökad insikt gällande policy och praxis.

3.1 Vad är en tillgång?

En tillgång definieras enligt IASB och sedermera RR 15 som ”en resurs som kontrolleras av företaget till följd av inträffade händelser och som förväntas innebära ekonomiska fördelar för företaget i framtiden”.³⁸ Definitionen kräver att företaget har exklusiv kontroll över tillgången och utesluter således infrastruktur och naturtillgångar som kan nyttjas av fler än företaget. Däremot krävs det inte att företaget äger tillgången utan bara att man juridiskt bindande har rätt att nyttja tillgången och ta del av avkastning relaterad till tillgången.³⁹

3.1.1 Klassificering

Generellt sett görs en övergripande indelning mellan företagets olika tillgångar. De två typerna av tillgångar är; omsättningstillgångar och anläggningstillgångar. Det finns två olika synsätt för att skilja dessa åt. Det första synsättet beaktar tillgångens användningsområde. Om tillgången skall användas ”som den är” det vill säga, inte omsättas till något annat är den att se som en anläggningstillgång, såkallad *fixed asset*. Om den däremot skall omsättas till till exempel fordringar eller likvida medel är den att se som en omsättningstillgång. Det andra synsättet som också historiskt sett ligger till grund för normgivningen är tidsperspektivet. Detta perspektiv säger att om en tillgång har en förfallotid på under ett år bör den redovisas som en omsättningstillgång.

³⁸ FAR RR 15 (p 7) sid. 1025

³⁹ Artsberg, K. ”Redovisningsteori –policy och –praxis”. 2003, sid. 183

Redan 1940 användes i USA ettårs-regeln för att särskilja de olika typerna av tillgångar. Denna metod fick däremot mycket kritik då vissa tillgångar till exempel pågående arbete, såsom byggandet av ett hus oftast tar längre tid än ett år. Detta ledde till att Accounting Research Bulletin 30 utgiven av Committee on Accounting Procedure föreslog att ett företags tillverkningscykel "Operating Cycle" skulle användas istället för en ettårsgräns.⁴⁰

I Sverige ger ÅRL möjligheten att redovisa fordringar som överstiger ettårsgränsen som kortfristiga fordringar, det vill säga omsättningstillgångar, men FAR tillbakavisar denna syn och menar att ettårsgränsen skall användas och hänvisar till god redovisningssed.

Varför är då en så tydlig uppdelning relevant? Enligt Hendriksen och van Breda har klassificeringen sitt ursprung i företagets syfte att förmedla relevant och överskådlig information, det vill säga en rättvisande bild till företagets intressenter. Speciellt för leverantörer och kreditgivare som vill få en bild av hur företagets betalningsförmåga på kort sikt är.⁴¹

3.1.2 Omsättningstillgångar

Omsättningstillgångar delas enligt ÅRL upp i fyra kategorier⁴²:

- Varulager med mera
- Kortfristiga fordringar
- Kortfristiga placeringar
- Kassa och Bank

Vidare delas dessa upp i monetära och icke-monetära omsättningstillgångar. De monetära kännetecknas av att de består av en förutbestämd mängd pengar. De icke-monetära är de som skall omsättas till pengar såsom varulager och pågående arbete. Även tillgångar som man redan vid förvärvet har för avsikt att avyttra skall definieras som omsättningstillgångar. Omsättningstillgångar kommer vi däremot inte belysa vidare i detta arbete utan fokus kommer att ligga på anläggningstillgångarna.

⁴⁰ Artsberg, K. "Redovisningsteori –policy och –praxis". 2003, sid. 187

⁴¹ Hendriksen, van Breda. "Accounting theory" 1992, sid. 462

⁴² FAR, ÅRL 4 kap 3§ sid. 362

3.1.3 Anläggningstillgångar

En anläggningstillgång är en tillgång som är avsedda att stadigvarande brukas eller innehas i verksamheten.⁴³ Enligt Hendriksen och van Breda kan man beskriva anläggningstillgångar med hjälp av följande punkter:

- tillgången representerar fysiska varor
- tillgången har ofta en begränsad livslängd
- verksamheten har rättigheter att använda de fysiska varorna
- tillgångarna är inte monetära av sin natur, det vill säga man har större nytta av att använda den än att sälja den.
- Tillgången är avsedd att användas under längre tid än rörelsekapitalcykeln.⁴⁴

Då anläggningstillgångar sträcker sig över ett så brett område som från byggnader och mark till goodwill och olika rättigheter har det, för att ge en så rättvisande bild som möjligt, blivit relevant att dela upp tillgångarna i olika grupper. Enligt Artsberg avgör inte de värderingsmässiga aspekterna uppdelningen av anläggningstillgångarna. Ett ökat fokus på aktiemarknaden har lett till att istället informationaspekterna har varit grunden för uppdelningen. Detta på grund av att man vill möjliggöra finansiell analys av företag.⁴⁵ Anläggningstillgångarna delas således enligt ÅRL upp i tre huvudkategorier:

- 1) Materiella anläggningstillgångar, vilka enligt FAR nr 3 definieras som fysiskt existerande anläggningstillgångar. Exempel på dessa är byggnader, maskiner och inventarier.
- 2) Finansiella anläggningstillgångar vilka är långsiktiga fordringar och andra placeringar som är avsedda för stadigvarande bruk. Exempel är intresseföretag, långsiktiga aktieinvesteringar och långa obligationer.

⁴³ FAR, ÅRL 4 kap 1§ sid. 362

⁴⁴ Hendriksen, van Breda. "Accounting theory" 1992, sid. 462

⁴⁵ Artsberg, K. "Redovisningsteori –policy och –praxis". 2003, sid. 210

- 3) Immateriella anläggningstillgångar, vilka enligt RR 15 definieras som en ”identifierbar, icke-monetär tillgång utan fysisk substans som innehas för att användas i produktionen eller för att tillhandahålla varor eller tjänster, för uthyrning till andra eller i administrativt syfte”.⁴⁶ Exempel på immateriella tillgångar är goodwill, varumärken, reklam, copyright och organisationskostnader. Exempel på immateriella som behandlar humankapital är utbildning och forskning och utveckling.

3.2 Intellectuellt kapital

Det intellektuella kapitalet utgör tillsammans med det finansiella kapitalet ett företags marknadsvärde. Det intellektuella kapitalet syns inte, till skillnad från det finansiella kapitalet, på balansräkningen. Om du investerar i ett kunskapsintensivt företag är det oftast inte andelar av deras materiella tillgångar du betalar för utan det är istället för det intellektuella kapitalet du betalar.⁴⁷ Det finns emellertid forskare som menar att denna definition är för simplificerad och att det finns flera faktorer som påverkar.⁴⁸

Alla företag, inte bara de kunskapsintensiva har intellektuellt kapital. Problemet är att företagen inte kan utnyttja detta om man inte kan lokalisera var i organisationen det finns.

Enligt Stewart finns det intellektuella kapitalet inom tre områden; personalen, strukturen och kunderna.⁴⁹ Detta är samma taxonomi som Edvinsson och Malone använder sig av i sin modell Navigatorn där de utforskar olika metoder att redovisa och mäta Skandias intellektuella kapital.

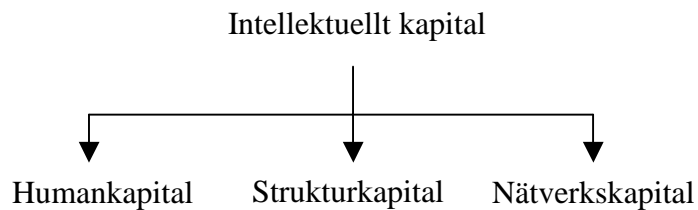
⁴⁶ FAR RR 15 (p 2) sid. 1025

⁴⁷ Stewart, T. ”*Intellectual Capital*” 1997, sid. 55

⁴⁸ Brennan, N. ”*Reporting intellectual capital in annual reports: evidence from Ireland*” 2001

⁴⁹ Stewart, T. ”*Intellectual Capital*” 1997, sid. 75

Edvinsson och Malone delar upp det intellektuella kapitalet i tre delar; humankapitalet, det strukturella kapitalet och nätverkskapitalet (kunderna).⁵⁰

Figur 3. Intellektuellt kapital⁵¹

Intellektuellt kapital är, när det finns med i en balansräkning, underordnat immateriella tillgångar, oftast i form av goodwill. Detta sker dock bara när det intellektuella kapitalet är förvärvat som en del av ett företag, det vill säga skillnaden mellan det man betalar och det bokförda värdet.

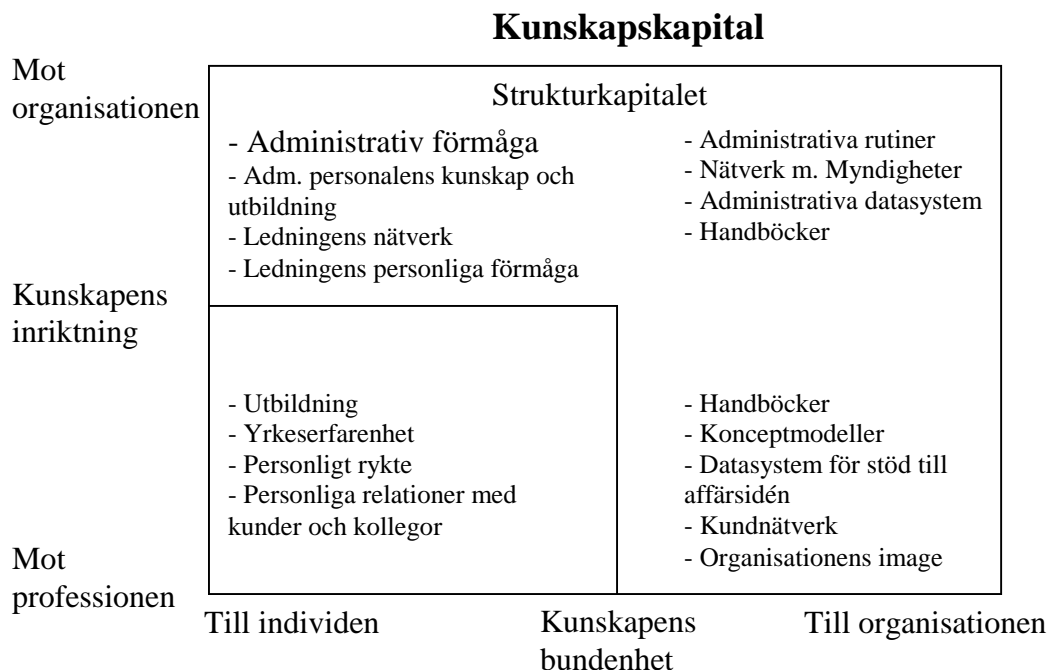
Denna uppdelning som Stewart och Edvinsson och Malone förespråkar används däremot inte av alla. Bland annat använder Mouritsen i sin artikel "Intellectual Capital and the capital market: the circulability of intellectual capital", sig av Eustace-modellen som delar upp det intellektuella kapitalet i tre kategorier: 1) De materiella tillgångarna på den nutida balansräkningen, 2) Nya intellektuella varor såsom patent och varumärken och 3) Innovationsförmåga, Strukturkapital och Humankapital.⁵²

Som modellen på nästa sida visar delar även Konradgruppen upp kunskapskapital, deras motsvarighet till intellektuellt kapital på ett annat sätt, nämligen i två delar; individ- och strukturkapital. Konradgruppens individkapital motsvarar den definition av humankapital vi använder oss av.

⁵⁰ Edvinsson, L, Malone M.S "Det Intellektuella Kapitalet" 1998, sid. 55

⁵¹ Ibid sid. 55

⁵² Mouritsen, J. "Intellectual capital and the capital market..." 2003

Figur 4. Kunskapskapitalet enligt Konradgruppen.⁵³

3.2.1 Humankapital

Ett företags humankapital kan definieras som värdet av medarbetarnas utbildning och kompetens, det vill säga humankapitalet är den individuella förmåga, entreprenörsanda och skicklighet som ledning och personal besitter för att lösa problem och klara av uppgifter.⁵⁴ Man kan säga att humankapitalet kan delas upp i fyra olika parametrar vilka kan vara viktiga att beakta vid en analys av humankapital. Dessa fyra är:

- *Innovation*, vinst eller försäljning från nya produkter framtagna inom företaget.
- *Motivation och attityd*, enligt flera studier finns ett samband mellan den anställdes moral och finansiella resultat.
- *Kompetens*, ålder, erfarenhet och personalomsättning måste ”inventeras” för att kunna värdera den.
- *Privata nätverket*, kommunikationen och bekantskapskretsen måste fungera inom företaget.⁵⁵

⁵³ Arbetsgruppen Konrad, Sveiby C-E, ”Den osynliga balansräkningen” 1989, sid. 16

⁵⁴ Edvinsson, L. Malone M.S ”Det Intellectuella Kapitalet” 1998, sid. 55

⁵⁵ Nyllinge, P. ”Värdering av kunskapsföretag” ur Balans nr 6-7 1999

I jämförelse med till exempel en maskin äger inte företaget sina anställda och även om man kan "låsa" kompetensen via långa uppsägningstider och via sekretess finns ändå alltid möjligheten att en anställd kan lämna företaget. Därför är det viktigt att dessa kunskapsläckor inte uppstår.⁵⁶ Medarbetarnas humankapital kan flyttas från individ till individ, och från individ till organisation.⁵⁷ Detta gör att hela organisationen kan dra nytta av en medarbetares kunskap och kompetens. När kunskapen knyts till organisationens processer uppstår det såkallade strukturkapitalet och på detta sätt kan man täppa till de kunskapsläckor som annars uppstår då en medarbetare slutar.⁵⁸

3.2.2 Strukturkapital

Strukturkapitalet kan beskrivas som organisationens kompetens, det vill säga organisationens erfarenhet, historia har resulterat i utarbetade koncept för att lösa organisationens problem. Även om koncepten är utvecklade av individen är det organisationen som innehar kunskapen om dessa. Strukturkapitalet är alltså bundet till organisationen och "finns kvar" när medarbetarna gått hem eller när "grundaren" försvinner ur organisationen.⁵⁹

Snabb kunskapsspridning, ökning av kollektivt kunnande och mer produktiva medarbetare är några exempel på vad strukturkapitalet kan ge.⁶⁰ Det finns strukturkapital riktat både inåt och utåt. Det inåtriktade strukturkapitalet består av den förmåga organisationen har för att lösa de problem som uppstår internt medan det utåtriktade strukturkapitalet är mer riktat åt de problem som uppstår externt.⁶¹

3.3 Aktivering av tillgångar

För att en tillgång skall kunna aktiveras och därigenom ingå i balansräkningen krävs att de tre kriterierna för tillgångsdefiniering uppfylls. Det är däremot inte alltid självklart om kriterierna är uppfyllda utan det är ofta upp till bedömningar från företagsledning och revisorer i anknytning till företagen.

⁵⁶ <http://www.awg.se/73014dd7-684f-11d8-b18b-0002a50c9844-29.html>

⁵⁷ <http://www.awg.se/73014dd7-684f-11d8-b18b-0002a50c9844-29.html>

⁵⁸ Stewart, T. "Intellectual Capital" 1997, sid. 101

⁵⁹ Arbetsgruppen Konrad, Sveiby C-E, "Den osynliga balansräkningen" 1989, sid. 17

⁶⁰ Stewart, T. "Intellectual Capital" 1997, sid. 110

⁶¹ Arbetsgruppen Konrad, Sveiby C-E, "Den osynliga balansräkningen" 1989, sid. 17

Att kunna göra dessa bedömningar kräver att man lär av andras erfarenheter, har möjlighet att avläsa den specifika situationen och har god kunskap om doktrinen.⁶² Utöver de tre tillgångskriterierna krävs det enligt FASB:s föreställningsramar att följande erkännandekriterier är uppfyllda:

- Mätbarhet
- Relevans
- Tillförlitlighet

Vissa tillgångar, ofta immateriella, uppfyller definitionerna men är inte mätbara och kan således inte aktiveras och påverka balansräkningen.⁶³ I sådana fall skall det i en notangivelse ges information om att en tillgång snart kommer att aktiveras. När det gäller relevansen kontra tillförlitligheten är detta en balansgång. Ofta är en transaktion relevant för företaget långt innan den blir tillförlitlig och när den väl är tillförlitlig är den ofta inte lika relevant. Den här bedömningen är generell vid all bedömning inom redovisning och måste beaktas på ett professionellt sätt.⁶⁴

När man aktiverat en tillgång gäller det att värdera den och bestämma tillgångens livslängd. Materiella och finansiella anläggningstillgångar är relativt lätta att värdera och redovisa. Detta beror på att de oftast har ett initialt pris och en överskådlig livslängd. Diskussionen angående hur man skall värdera tillgångarna har börjat röra sig mot marknadsvärdering och detta synsätt har många förespråkare. Dock värderas fortfarande de flesta tillgångar enligt anskaffningsvärde – avskrivningar (+ - nedskrivningar/uppskrivningar).

När det gäller aktivering av immateriella tillgångar går åsikterna isär. Då det i kunskapsintensiva företag är det intellektuella kapitalet i allmänhet och det humana kapitalet i synnerhet, som skall generera ekonomiska fördelar borde det principiellt inte skilja i bedömningen.⁶⁵

⁶² Artsberg, K. "Redovisningsteori –policy och –praxis". 2003, sid. 185

⁶³ Gröjer, J-E / Johansson U. "Human Resource Costing and Accounting" 1991 sid. 78

⁶⁴ Artsberg, K. "Redovisningsteori –policy och –praxis". 2003, sid. 185

⁶⁵ Ibid, sid. 234

Förespråkarna, till exempel Gröjer och Johansson, hävdar att det finns objektiva och tillförlitliga beräkningar mellan investeringar i immateriella tillgångar och den avkastning de kommer att generera.⁶⁶ Kritikerna däremot hävdar att beräkningarna blir subjektiva och att företagsledningen kan bedöma sina immateriella tillgångar utifrån hur det uppfattas bäst från investerarnas synvinkel.

Det finns dock ett antal utgifter som skall aktiveras som immateriella om de uppfyller tillgångskriterierna. Dessa är copyrights, patenter, importkvoter, licenser, marknadsandelar vid legal kontroll, programvaror, vissa utvecklingsutgifter och förvärvat goodwill.

3.3.1 Aktivering av humankapital

Det har gjorts många försök att finna metoder att redovisa företagets medarbetare i balansräkningen. En del metoder har använt sig av rekryteringskostnaderna som anskaffningsvärde medan andra har värderat medarbetarna med vad det skulle kosta att ersätta dem. Även att värdera till det sammanlagda värde som medarbetarna kommer att generera i framtiden har diskuterats, bland andra av Gröjer och Johansson.⁶⁷ Enligt både internationella och svenska lagar och normer är det dock inte tillåtet att aktivera medarbetarna i balansräkningen.⁶⁸ De två övergripande argumenten mot aktivering är hur man teoretiskt kan integrera medarbetarna i balansräkningen och hur man skall värdera och mäta värdet på medarbetarna.⁶⁹

Enligt RR 15 är inte heller utgifter för personalens utbildning en utgift som uppfyller kriterierna och kan därför inte aktiveras. Även här borde det principiellt gälla att då resursernas (medarbetarnas) ökade kapacitet (kompetens) kommer generera mer ekonomiska fördelar borde företagets tillgångar öka.⁷⁰

⁶⁶ Gröjer, J-E / Johansson U. ”*Human Resource Costing and Accounting*” 1991 sid. 82

⁶⁷ Ibid, sid. 78

⁶⁸ Artsberg, K. ”*Redovisningsteori –policy och –praxis*”. 2003, sid. 236

⁶⁹ Gröjer, J-E / Johansson U. ”*Human Resource Costing and Accounting*” 1991 sid. 78

⁷⁰ Artsberg, K. ”*Redovisningsteori –policy och –praxis*”. 2003, sid. 237

Istället bokförs detta som en kostnad och ger negativa siffror vilket skickar ut fel signaler till intressenterna. Detta genom att de ökade kostnaderna för utbildning snabbt kan få positiv effekt på humankapitalets tillväxt och inte enbart är en kostnad för företaget.⁷¹

3.4 Värdering av intellektuellt kapital

Frågan om hur man istället bör redovisa det intellektuella kapitalet, då aktivering inte är möjlig, har lett till en omfattande diskussion inom professionen. Den praxis man nu använder sig av för värdering av intellektuellt kapital kritiserar av en del forskare på området. Diskussionen berör även hur pass mycket av informationen kring det intellektuella kapitalet som företagets intressenter vill och kan ta till sig.

3.4.1 Kritik mot existerande metoder

Niamh Brennan vid University College i Dublin gjorde 1999 en undersökning av 11 kunskapsintensiva företag på Irland. Brennan identifierade tre olika metoder att mäta intellektuellt kapital men upptäckte brister hos samtliga. De första, att skillnaden mellan bokfört- och marknadsvärde skulle visa på det intellektuella kapitalet, ifrågasätter han av flera olika anledningar. En anledning är att i det bokförda värdet redan finns immateriella tillgångar i balansräkningen vilket gör att denna metod blir missvisande. En annan anledning är att aktiekursen fluktuerar från dag till dag och på så sätt blir marknadsvärdet skiftande och man kan inte på ett pålitligt sätt räkna ut det intellektuella kapitalet.⁷² Den andra metoden, Edvinsson och Malones så kallade Skandia-navigator,⁷³ och den tredje, Roos, Dragonetti och Edvinssons Intellectual Capital Index får båda av Brennan samma kritik. Han menar att dessa metoder är att föredra ur ett ledningsperspektiv, det vill säga en slags intern redovisning. Dock kräver värderingen av intellektuellt kapital ur ett aktieägareperspektiv mer konkreta tal, dessa modeller är därför otillräckliga.⁷⁴

⁷¹ Arbetsgruppen Konrad, Sveiby C-E, "Den osynliga balansräkningen" 1989, sid. 23

⁷² Brennan, N. "Reporting intellectual capital in annual reports: evidence from Ireland" 2001

⁷³ Edvinsson, L, Malone M.S "Det Intellektuella Kapitalet" 1998, sid. 55

⁷⁴ Brennan, N. "Reporting intellectual capital in annual reports: evidence from Ireland" 2001

Brennan får medhåll av Jan Mouritsen, författare av artikeln "Intellectual capital and the capital market", som menar att det fortfarande finns stora svårigheter att på ett korrekt sätt redovisa det intellektuella kapitalet. Mouritsen anser att dessa svårigheter beror av två faktorer. För det första finns det fortfarande svårigheter för investerare att beräkna värdet på inte bara intellektuellt kapital utan, immateriella tillgångar över lag. Med det menar Mouritsen att det är svårt att "översätta" de immateriella tillgångarna till pålitliga ekonomiska siffror som marknaden kan använda sig av vid värderingen av företaget. För det andra är de immateriella tillgångarna inte förbisedda av marknaden utan analyseras utifrån ekonomiska siffror trots att de egentligen är "osynliga".⁷⁵

3.4.2 Marknadens efterfråga av information

Dansken Per Nikolaj Bukh diskuterar utformningen av redovisningen av intellektuellt kapital i sin artikel, "The relevans of intellectual capital disclosure: a paradox?". I artikeln har han undersökt utvecklingen av redovisningen hos 57 danska företag. Han menar att marknadens investerare och de finansiella analytikerna önskar utökad och mer pålitlig information gällande det intellektuella kapitalet.⁷⁶ Mouritsen hävdar även han att marknaden i större omfattning söker förståelse om de immateriella tillgångarna men anser att kunskapen fortfarande är otillräcklig.⁷⁷ Båda anser således att marknadens kunskap om värdering och företagets redovisning av intellektuellt kapital måste harmoniseras.

Vidare anser Bukh att redovisningen av intellektuellt kapital är mycket relevant för marknadens uppfattning om företaget och att intellektuellt kapital bör ses som en värdeskapande faktor integrerad med företagets strategier. Med det menar Bukh att redovisningen av intellektuellt kapital ska visa på det kunskapsintensiva företagets värdeskapande processer.⁷⁸

⁷⁵ Mouritsen, J. "Intellectual capital and the capital market..." 2003

⁷⁶ Bukh, P.N. "The relevans of intellectual capital disclosure: a paradox?" 2002

⁷⁷ Mouritsen, J. "Intellectual capital and the capital market..." 2003

⁷⁸ Bukh, P.N. "The relevans of intellectual capital disclosure: a paradox?" 2002

I kapitel tre börjar vi med att definiera de olika sorters tillgångar som ett företag innehar. Vi diskuterar användningen och klassificeringen av dessa utifrån en rad olika författare och forskare. Därefter behandlar vi vårt specifika område, det vill säga intellektuellt kapital, och ger olika författares perspektiv på detta område. Vidare diskuterar vi kriterierna för aktivering av en tillgång och möjligheterna till aktivering av intellektuellt kapital. Till sist diskuterar vi alternativa metoder att redovisa intellektuellt kapital, men även en kritisk förhållning till den vedertagna teorin, utifrån tre forskare på området.

4 Teoriavsnitt

I detta avsnitt kommer vi att presentera de modeller som specifikt behandlar det vi ämnar undersöka. Då de nyckeltal vi skall jämföra över tiden är Konradgruppens rekommendationer kommer vi i detta avsnitt att presentera dessa nyckeltal och teorierna kring dessa. De finansiella nyckeltal som vi kommer att använda oss av finns beskrivna i appendix 3. Detta kapitel är till för att ge ökad förståelse kring de teorier och nyckeltal Konradgruppen förespråkar.

4.1 Finansiella nyckeltalens svagheter

Hos industriföretagen har det så gott som alltid funnits nyckeltal för beräkning av lönsamhet och avkastning. Dessa nyckeltal, till exempel soliditet och vinstmarginal är lätta att jämföra mellan företag och investerare och andra intressenter har verktyg att bedöma lönsamheten och effektiviteten hos företagen. Nyckeltalen bygger på avkastning på det arbetande eller det egna kapitalet och visar på industriföretagets framgång. I ett kunskapsintensivt företag däremot är det kunskapskapitalets avkastning som skall beräknas och därför är dessa finansiella nyckeltal inte applicerbara på dessa tillgångar.⁷⁹ Då syftet med extern redovisning ur ett investerarperspektiv är att ge en bild som visar avkastningsmöjlighet och potentiella risker i företaget är det av största vikt att jämförbara och relevanta nyckeltal finns tillgängliga.⁸⁰

4.2 Värdering

När det gäller möjlighet att beräkna avkastningsmöjligheten är det viktigt att på ett pålitligt sätt kunna värdera företaget. Värderingen av ett kunskapsföretag skall inte behöva skilja sig från till exempel ett industriföretag utan skall bestå utav värdet på aktierna inför en potentiell investerare. Detta gör att vanliga värderingsmodeller såsom avkastningsvärdering, P/E-värdering och substansvärdering är lika användbara för ett kunskapsföretags som för ett industriföretag.⁸¹

⁷⁹ Arbetsgruppen Konrad, Sveiby C-E, "Den osynliga balansräkningen" 1989, sid. 11

⁸⁰ Ibid, sid. 13

⁸¹ Ibid, sid. 66

4.2.1 Värdering av intäktsperson

Konradgruppen anser däremot att man i ett kunskapsföretag skall beräkna värdet på de så kallade intäktspersonerna. Med en intäktsperson menas de medarbetare som producerar, planerar, bearbetar och presenterar produkten.⁸² Hit hör alltså inte personal på den administrativa sidan. Intäktspersonerna kan användas som kontrollvärde vid värdering av företag och på så vis ersätta substansvärdet, det vill säga det egna kapitalet +/- dolda reserver. Detta på grund av att det är människorna inte kapitalet som genererar vinsten i kunskapsintensiva företag. Värdet på en intäktsperson kan beräknas som den diskonterade, förväntade vinsten över en tidsperiod.⁸³ Det finns emellertid undersökningar som visar att det finns en uthållig maxnivå per intäktsperson då det gäller konsultföretag som inga företag under en längre period kan ligga över. Dessa beräkningar har inte för avsikt att sätta en prislapp på medarbetarna utan skall ses som rimliga kontrollvärden vid börsvärdering.⁸⁴

De nyckeltal Konradgruppen förespråkar när det gäller värdering av intäktspersoner är utbildningsnivån, genomsnittligt antal år i yrket, andel intäktspersoner i företaget och företagets investeringar i vidareutbildning.⁸⁵

4.3 Riskbedömning

När det gäller att investera i kunskapsföretag finns det en riskmässig skillnad. Risken är inte större men den är annorlunda. Risken hänger ihop med hur stort strukturkapitalet är i företaget. Detta på grund av att företaget är i hög grad beroende av medarbetarnas stabilitet.⁸⁶ Det är därför en stor fördel för företag att i sin årsredovisning beskriva hur deras strukturkapital ser ut. Historiskt sett har företagen inte redovisat sitt strukturkapital vilket har gjort det svårare för intressenterna att bedöma risken.⁸⁷

⁸² Arbetsgruppen Konrad, Sveiby C-E, ”*Den osynliga balansräkningen*” 1989, sid. 24

⁸³ Ibid, sid. 68

⁸⁴ Ibid, sid. 69

⁸⁵ Ibid, sid. 25

⁸⁶ Ibid, sid. 58

⁸⁷ Ibid, sid. 67

De stabilitetsmått som Konradgruppen förespråkar är genomsnittsålder, antal anställningsår, andel långvägare, andel nyanställda och personalomsättning, vilka alla visar på medarbetarnas erfarenhet i företaget. Lång erfarenhet bidrar till ett stort strukturkapital.

När det gäller den finansiella stabiliteten använder sig Konradgruppen av soliditet, likviditet och räntetäckningsgrad.⁸⁸

4.4 Två olika analyser

Konradgruppen ger förslag på ett antal olika sätt att värdera kunskapsintensiva företag. Konradgruppen försöker här skapa en referensram av erfarenhet som hjälper oss att bedöma siffrorna. Detta på grund av att klassiska, mer kända tal såsom räntabilitet och soliditet fungerar som referensramar och måttstockar i industriföretagen men inte i de kunskapsintensiva.⁸⁹ Vi kommer att presentera två sätt att analysera företagets värde med ”Konradtal”.

4.4.1 Konradtal i relation till vinstmarginalen

Tidningarna Affärsvärlden och Ledarskap använde sig av Konradtal när de i september 1988 gjorde en analys av datakonsultföretagen på börsen. De använde sig av nyckeltalen förädlingsvärde per anställd och vinst per anställd, vilka de satte i relation till vinstmarginalen. Vinstmarginalen ersätter räntabiliteten som mått på grund av att kunskapsföretagens kapital värderas upp kraftigt av börsen, eftersom aktierna värderas över substansvärdet, och ger väldigt höga räntabilitetstal. Vinstmarginalen ger därför en mer rättvisande bild av relationen dem emellan.⁹⁰

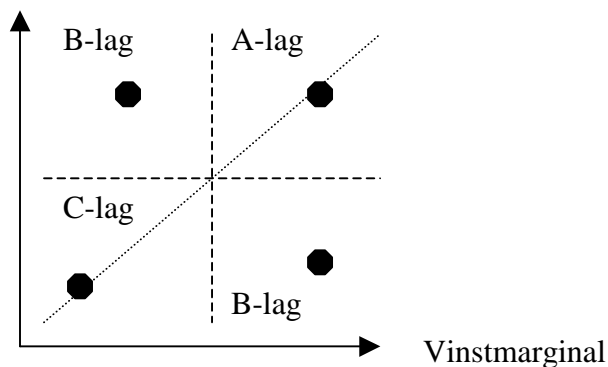
Som visas nedan redovisas resultatet i ett fyrfältsdiagram med förädlingsvärde per anställd på ena axeln och vinstmarginalen på den andra. På detta sätt kan man dela upp företagen i olika lag, A-, B- och C-lag. A-laget är det lag som klarar både effektivitet och överskott över genomsnittet bäst.

⁸⁸ Arbetsgruppen Konrad, Sveiby C-E, ”*Den osynliga balansräkningen*” 1989, sid. 57

⁸⁹ Ibid, sid. 71

⁹⁰ Ibid, sid. 73

Förädlingsvärde/anställd

Figur 5. A-, B-, C-lagsmodellen⁹¹ (fritt tolkad)

4.4.2 De traditionella nyckeltalen

För att börsvärdera ett företag finns det ett antal allmänt accepterade värderingsnyckeltal såsom p/e-tal, räntabilitet, direktavkastning och substansvärde. För kunskapsföretag är dessa nyckeltal ofta ganska förvirrande i jämförelse med industriföretagen. Ibland ligger till exempel räntabiliteten på det egna kapitalet över 20 % vilket inte är vanligt i andra branscher.⁹² Detta beror på att det finns ett ”substansvärde” i företaget som inte tas upp i årsredovisningen. Man räknar därför ofta baklänges för att identifiera värdet på kapitalet, det vill säga aktierna. Med detta menas att man utifrån avkastningen försöker finna de ”dolda” värdena i balansräkningen. Ofta är det svårt att få ett klart svar på vilka de dolda reserverna är om inte företagen redovisar sitt human- och strukturkapital.⁹³ Trots att svaren kan vara förvirrande kan de ändå vara nyttiga att använda vid jämförande mellan kunskapsintensiva företag och över tiden. Däremot pågår en diskussion angående den breda användningen av nyckeltal och dess tillförlitlighet vilken följer på nästa sida..

⁹¹ Arbetsgruppen Konrad, Sveiby C-E, ”Den osynliga balansräkningen” 1989, sid. 71

⁹² Ibid, sid. 73

⁹³ Ibid, sid. 74

4.5 Skapandet av fakta

Det finns inom den akademiska världen en pågående diskussion beträffande skapandet av fakta och tron på siffror. Siffrors tillförlitlighet, eller objektiviteten i vetenskap i allmänhet har enligt Theodore Porter, författare till ”Trust in numbers; The pursuit of objectivity in science and public life”, inte uppmärksammats tillräckligt. Porter diskuterar i boken skillnaden mellan den filosofiska och sociologiska uppfattningen om huruvida objektivitet kan finnas.

Även om Porter inte tar någon sida mellan den filosofiska och den sociologiska skolan är det viktigt att belysa att man kan ha olika syner på objektivitet.⁹⁴ Porter får också medhåll av bland annat Wai Fong Chua som i sin artikel ”Teaching and learning only the language of numbers – monolingualism in a multilingual world”, diskuterar hur olika grupper uppfattar objektiviteten olika i siffror och vetenskap.⁹⁵

Det är således viktigt att ha en kritisk syn på de fakta som presenteras inom vetenskapen, särskilt för de konsumenterna av fakta som inte tillhör den akademiska professionen. Chua hävdar att de vetenskapliga metoderna inom redovisning från 1970 och framåt har skapats av en profession som inte får kritik från några andra än sig själva. Således blir de fakta som framkommer tagna för givna och förstärker den redan styrande hierarkin. Fakta, i dessa fall ekonomiska termer och siffror, skapar på detta sätt en enspråkig inriktning inom redovisningen, det vill säga ”the language of numbers” (det numeriska språket).⁹⁶

Även i den övriga vetenskapen, inte bara redovisningen som Chua diskuterar, förekommer fenomenet att professionen och forskarna skapar fakta. Latour och Woolgar menar i sin bok ”Laboratory Life: The construction of scientific facts”, att forskarna är mer kapabla att skapa den uppfattning vi tror på, än vad vi är kapabla att förkasta den uppfattningen.⁹⁷ Detta är något som även Porter håller med om. Han menar att forskarna talar så ”kraftfullt” och ”envist” att gemene man accepterar den fakta de presenterar.⁹⁸

⁹⁴ Porter, T. ”Trust in numbers...” 1996, sid. 11

⁹⁵ Chua, W. F. ”Teaching and learning only the language of numbers...” 1996

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Latour, B. Woolgar, S. ”Laboratory Life...” 1986, sid. 285

⁹⁸ Porter, T. ”Trust in numbers...” 1996, sid. 12

Chua beskriver situationen med en metafor. Metaforen visar de antika samhällen där siffror användes av antingen gemene man i vardagssyfte eller de som använde siffror för religiösa ritualer eller statsaffärer. Den senare gruppen blev snabbt en självutnämnd elit och deras siffror sågs som speciella, heliga eller till och med sända av gud!⁹⁹

Det som Chua, Porter samt Latour och Woolgar har gemensamt är att de ifrågasätter objektiviteten i siffror och fakta, det vill säga de har en antropologisk infallsvinkel till forskarkulturen. De menar att om tillräckligt många eller ”rätt” personer tycker en sak skapas en sanning. Ofta förekommer dessa sanningar i vetenskapen i sifferform och accepteras av samhället och användarna av dessa siffror. Kontentan är alltså att man tror på dessa sanningar utan att de för den sakens skull stämmer.

I kapitel fyra beskrivs de teorier som vi använder oss av i undersökningen. I början förklarar vi varför de traditionella nyckeltalen inte fungerar på ett tillfredsställande sätt vid värdering av kunskapsintensiva företag. Vi visar vidare istället på de teorier som ligger bakom Konradgruppens rekommendationer, det vill säga alternativa sätt att värdera kunskapsintensiva företag och deras intellektuella kapital. I slutet av kapitlet presenterar vi även diskussionerna kring skapandet av fakta och tron på siffror utifrån tre forskare inom området.

⁹⁹ Chua, W. F. ”Teaching and learning only the language of numbers...” 1996

5 Resultat och analys av empirin

I detta kapitel ämnar vi redovisa de resultat vår undersökning har genererat. Vi kommer att presentera och analysera resultatet av checklistan med samtliga 22 företag inräknade. Varje nyckeltal kommer att presenteras var för sig. Vidare kommer vi att presentera resultatet från A-, B-, C-lagsmodellen av tio specifika företag. Slutligen följer resultatet av de finansiella nyckeltalen av åtta andra företag. De två senare undersökningarna kommer inte analyseras då de enbart är exempel på metoder att jämföra och värdera företagen, vilket inte är det relevanta i vår undersökning.

5.1 Checklistan

Checklistan vi har använt oss av är konstruerad av Marie-Louise Söderlund, Ulrica Pettersson och Magdalena Lidhall i en uppsats vid Uppsala universitet hösten 1988 och är publicerad i Konradgruppens bok "Den Osynliga Balansräkningen" från 1989. Checklistan är indelad i fyra huvudgrupper vilka i sin tur består av nyckeltal relevanta inom deras område. Dessa fyra grupper är; Kunskapskapital, vilket mäter humankapitalet, Kunskapskapitalets avkastning, vilken mäter humankapitalets avkastning, Rörelsens stabilitet, vilken mäter strukturkapitalet och Finansiell stabilitet som i sin tur mäter den finansiella stabiliteten.¹⁰⁰

De 22 företag vi granskat är; AcadeMedia, Acando-Frontec, Capiro, Carneige, Cybercom, Enea, HiQ, Inac, Kaupthing, KnowIt, LbIcon MediaLab, Mandator, Prevas, Rejlers, Resco, Tieto-Enator, Semcon, Sigma, Softronic, Sweco, Wm-Data och Ångpanneföreningen (ÅF). En mer överskådlig tabell över resultaten av vår undersökning och den som presenterades 1989 finnes i appendix 2.

¹⁰⁰ Arbetsgruppen Konrad, Sveiby C-E, "Den osynliga balansräkningen" 1989, sid. 79

5.1.1 Kunskapskapital

- Samtliga av de undersökta företagen har en verbal beskrivning av affärsidén. I de flesta företag presenteras affärsidén i början av årsredovisningen som en slags introduktion till företagets visioner och mål.
- 13 av de 22 företagen visar på utbildningsnivån hos sina anställda i helhet medan endast två av dessa företag, KnowIt och Prevas visar utbildningsnivån hos sina intäktspersoner. Oftast gäller indelningen alla inom organisationen och de delas upp i civilingenjör, annan utbildning eller ingen akademisk utbildning. Vissa av företagen nöjer sig med att beskriva genomsnittlig utbildningstid. Anledningen till detta är att visa på den teoretiska kompetensen hos sina anställda.
- Antal år i yrket, totalt för alla anställda, nämns i endast sex av fallen. Samma siffra, sex, gäller även för antal år i yrket, genomsnitt för alla anställda. Med antal år i yrket menas de anställdas eller intäktspersonernas branschfarenhet. Att så många företag väljer att inte ta med denna post kan bero på att desto fler företag väljer att ta med antal anställningsår i organisationen istället. Detta på grund av att företagen vill visa att medarbetarna har en gedigen erfarenhet inom organisationen, och att de på så sätt har ”färdiga” metoder att lösa de uppdrag de åtar sig eller de problem som kan dyka upp inom organisationen.
- Andelen intäktspersoner eller konsulter är beskrivet i endast fem av årsredovisningarna, detta går antagligen hand i hand med det faktum att företag inte alltid vill skilja på, och dela upp sina anställda. Detta för att inte vissa medarbetare skall känna sig mindre viktiga för organisationen.¹⁰¹ Detta är ett av Konradgruppens nyckeltal som inte fått någon genomslagskraft. Istället ser vi att nyckeltalsberäkningen när det gäller intäktspersonen har minskat och ersatts av ”alla anställda”.

¹⁰¹ Arbetsgruppen Konrad, Sveiby C-E, ”*Den osynliga balansräkningen*” 1989, sid. 24

- Rekryteringspotential
 - o Även genomsnittsår i yrket hos intäktspersoner är sällsynt förekommande i årsredovisningarna, endast fem av 22 företag anger denna post. Återigen visar företagen på att uttrycket intäktsperson inte är något de vill använda sig av.
 - o Relativt löneläge, det vill säga hur respektive organisation belönar sina medarbetare i förhållande till andra företag inom samma bransch, nämns av endast ett företag, nämligen Resco. En anledning till detta kan vara att marknaden inte efterfrågar denna information, då det vanligtvis inte påverkar marknadsvärdet på företaget.
 - o 17 företag redovisar posten forskning och utveckling med avseende på rekryteringspotential. Anledningen till att så många företag redovisar detta kan bero på viljan att attrahera de potentiella medarbetare som är ”rätt” för företaget.
 - o Samma 17 företag beskriver sin rekryteringspotential i ord.

- Posten forskning och utveckling är vanligt förekommande bland företagen, 17 stycken tar upp posten och de flesta utav dem uppger att de hade utgifter för forskning och utveckling, både på materiella och immateriella tillgångar. Detta beror på att många av företagen har aktiverat sina forsknings- och utvecklingskostnader och därför återfinns dessa således på balansräkningen.

- Utbildning, det vill säga den utbildning som företaget erbjuder sina medarbetare, intäktspersoner eller övriga, tas upp i 18 fall. Företagen har över lag utförliga, verbala beskrivningar av denna post, antagligen på grund av att utbildning visar på att företaget vill utveckla sin personal att bli mer kompetenta och således bli mer värdeskapande för företaget. Det visar också för den enskilda medarbetaren att det finns möjlighet till personlig utveckling.

- Alla 22 företagen beskriver att de har avtal med nyckelpersoner inom och utom organisationen. Oftast rör det sig om optionsprogram och ägandestruktur.

- 19 av företagen har utförliga beskrivningar gällande strukturkapitalet. Fyra av företagen; Semcon, Tieto-Enator, Wm-Data och Cybercom tillägnar till och med ett helt kapitel åt strukturkapitalet. Det är på denna punkt vi sett den största skillnaden mellan de två undersökningarna. Från att inte ha varit redovisat av ett enda företag 1988 så redovisar hela 19 av 22 företag detta idag. Det har således blivit viktigt att visa att man har ett fungerande nätverk och att kunskapen sitter i organisationen. Utvecklingen har här gått från de finansiella nyckeltalen till att visa på att själva organisationen i sig själv är stark.

5.1.2 Kunskapskapitalets avkastning

- Förädlingsvärde per anställd och intäktsperson redovisas av 14 företag varav endast ett av dessa; Mandator, redovisar förädlingsvärde per intäktsperson. Oftast finns dessa tal i en femårsöversikt tillsammans med andra relevanta nyckeltal. Detta är nyckeltal som tydligt visar varje medarbetares inbringade vinst efter totala lönekostnader. Det är därför viktigt att betrakta detta nyckeltal ur ett känslighetsperspektiv.
- Vinst per anställd redovisas av 12 företag. Även här gick dessa att finna i nyckeltalssammanställningen. Endast ett företag, Wm-Data, redovisade vinst per intäktsperson. Vad som inte fanns med på checklistan men som ändå fångade vår uppmärksamhet var att 18 företag redovisar omsättning per anställd. Detta är att jämföra med de 12 som visar vinst per anställd. Detta kan man tolka som att det är mer intressant för företagen att se hur mycket de anställda i genomsnitt omsätter än den vinst de genererar.
- När det gäller vinstmarginalen valde vi att enbart titta på vinst/omsättning det vill säga det traditionella sättet att beräkna den. Samtliga 22 företag har i sin nyckeltalssammanställning redovisat sin vinstmarginal. Denna post är viktig för att visa hur pass stor avkastning företaget genererar i förhållande till deras omsättning.

5.1.3 Rörelsens stabilitet

- Andelen stora kunder redovisas av 18 företag. Dessa nämns oftast i verbal form men vissa företag redogör för sina största kunder i tabeller eller diagram. Till skillnad från andelen stora kunder redovisas andelen återköp bara av 8 företag. Detta betyder att merparten av företagen vi studerat nöjer sig med att ge en beskrivning av vilka deras största kunder är, inte deras andel av omsättningen. Vi har dock lagt märke till att 11 företag delar upp sina kunder branschvis vilket underlättar bedömningarna vid förväntade konjunktursvängningar i specifika branscher.
- Den organiska tillväxten redovisas av så gott som alla företag, 21 stycken. Detta är logiskt då företagen vill visa om deras omsättning ökat eller minskat.
- Genomsnittsålder – alla anställda, tas upp av så gott som alla företag, 17 stycken. Genomsnittsåldern kan vara bra att visa då den säger mycket vilken fas de anställda befinner sig i. Det vill säga är det snart dags för en generationsväxling i företaget eller om medarbetarna är unga och ”hungriga”.
- Antalet anställningsår beskrivs av 11 företag. Här redovisas hur länge medarbetarna i genomsnitt varit verksamma i företaget och kan ses som ett substitut till branschfarenhet eller år i yrket. Även detta nyckeltal visar på organisationens erfarenhet, kunnande och invanda metoder.
- 12 av företagen nämner andelen långvägare och 13 av företagen nämner andelen nyanställda i respektive organisation. Dessa tal hänger i mångt och mycket samman med antalet anställningsår.
- Personalomsättningen anses av företagen som en viktig post och redovisas som procenttal av 17 företag. Oftast är det positivt att ha en så låg personalomsättning som möjligt och just det företagen vill visa att de har.
- Åldersfördelning är efter den organiska tillväxten det mest förekommande stabilitetsåtalet och redovisas av 19 företag.

5.1.4 Finansiell stabilitet

- Soliditeten och likviditeten redovisas av alla företagen, räntetäckningsgraden däremot redovisas endast av 13 företag.

5.2 Jämförelse 1988 och 2003

De allra flesta punkter har ökat i användning sedan 1988 års undersökning. Den mest markanta ökningen ser vi på nyckeltalet strukturkapital där antal företag som redovisar denna punkt har ökat från noll till hela 19 av 22 företag. Rekryteringspotential med inriktning på forskning och utveckling har även den ökat markant i användning från noll till 17 företag. Båda dessa nyckeltal återfinnes bland nyckeltalen avseende kunskapskapital som är den grupp nyckeltal som ökat mest i användning. De flesta av dessa nyckeltals användning har fördubblats.

När det gäller nyckeltalen avseende kunskapskapitalets avkastning kan vi se att förädlingsvärde per anställd och vinst per anställd har ökat från tre respektive fem till 12 för de båda. Bland de övriga nyckeltalen i denna grupp är skillnaden marginell.

Även nyckeltal beträffande rörelsens stabilitet har ökat i användning. Bland annat har företag som redovisar andel stora kunder ökat från fyra till 18 företag. Organisk tillväxt har ökat ännu mer i användning och redovisas nu av 21 företag. Detta är att jämföra med endast fyra företag 1988. Övriga nyckeltals användning har även de ökat i olika stor utsträckning.

De enda tre nyckeltal som inte ökat i användning är tre av de nyckeltal som behandlar intäktspersoner. Utbildningsnivå – alla eller IP har minskat från 14 till 13, andelen IP i företaget har minskat från 12 till 15 och förädlingsvärde per IP från tre till två. Detta visar ännu en gång att uttrycket intäktsperson inte har fått någon större genomslagskraft bland svenska kunskapsintensiva företag.

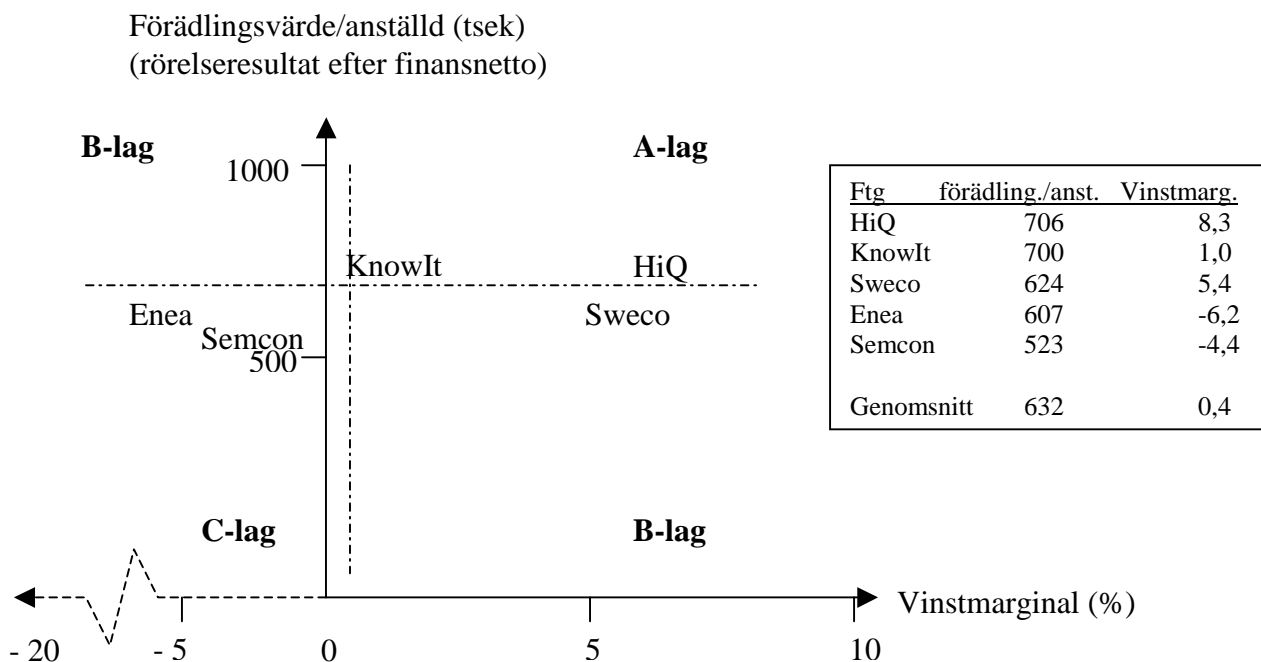
5.3 Resultatet av A-, B- och C-lagsundersökningen

Vi har använt oss av tidningarna Affärsvärlden och Ledarskaps A-, B-, C-lagsmodell för att jämföra vilka av våra undersökningsobjekt som bäst klarar att ha både hög effektivitet och ett överskott över genomsnittet. Anledningen till att vi inte inkluderat alla 14 företag som angivit förädlingsvärde per anställd är att fyra av företagen bara angett att deras vinstmarginal varit negativ vilket alltså inte givit oss någon pålitlig siffra att räkna på. Då fem av de tio företagen hade beräknat sitt förädlingsvärde per anställd med rörelseresultatet före finansnetto och avskrivningar och de andra fem efter finansnetto och avskrivningar fick vi göra två separata undersökningar för att få fram jämförelsebara resultat.

För att kunna jämföra företagen i respektive undersökning har vi räknat ut ett genomsnitt för respektive variabel. Dessa genomsnitt har blivit riktlinjerna i diagrammet vilka placerar in företagen i A-, B-, eller C-lag. Uppdelningen är alltså ingen mätbar standard utan bestäms av de undersökta företagens genomsnitt och visar deras positioner relativt varandra.

En anledning till att hälften av företagen valde att beräkna sitt förädlingsvärde per anställd med ett resultat innan finansnetto och avskrivningar är att dessa företag hade genomgående negativa resultat. Orsaken kan vara att företagen inte vill visa alltför negativa nyckeltal och beräknar därför dessa innan de belastats med flera kostnadsposter., det vill säga de "trollar" med sina siffror. En annan orsak kan vara att företaget just detta år antingen har gjort en stor ned- eller avskrivning eller avyttrat delar av företaget eller dess resurser. I sådant fall kan siffrorna bli missvisande.

5.3.1 Efter finansnetto

Figur 6. A-, B-, C-lagsmodellen¹⁰² (fritt tolkad)

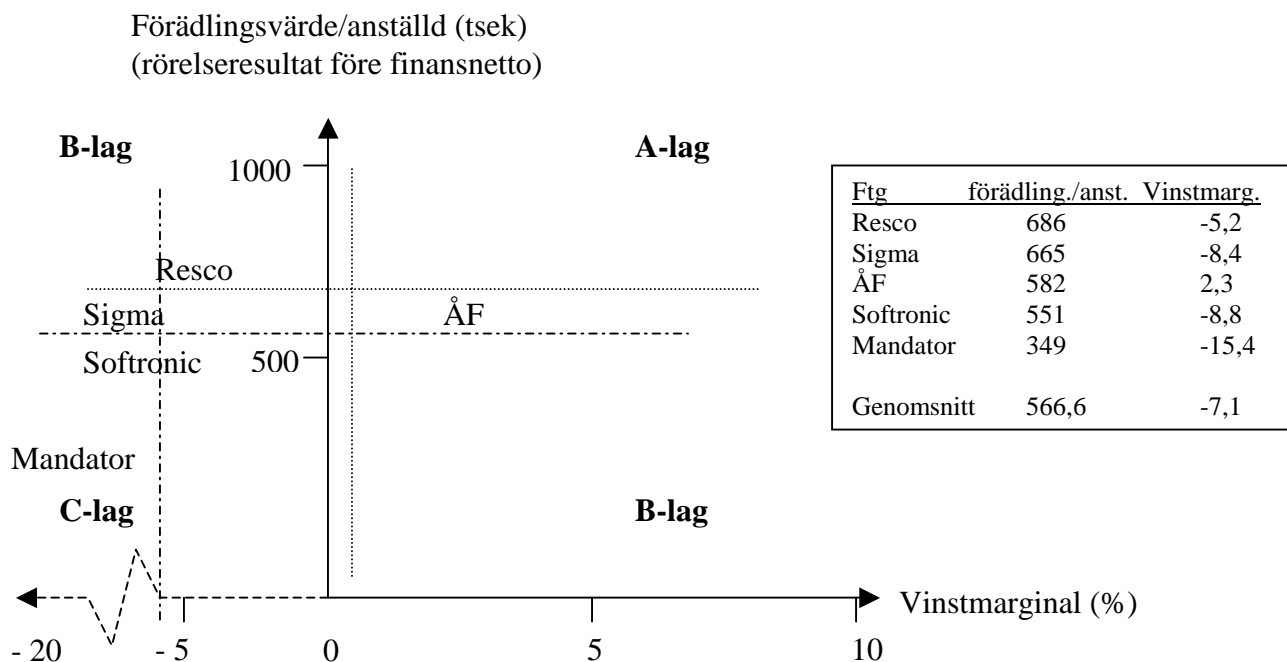
Av diagrammet framgår att Enea och Semcon ligger under genomsnittet för såväl förädlingsvärde per anställd som vinstmarginal och hamnar således i C-laget. Anledningen till att deras vinstmarginaler är under noll beror på att de har haft ett negativt resultat under året.

Sweco visar på en relativt hög vinstmarginal men på grund av att förädlingsvärdet per anställd är under genomsnittet placeras företaget i B-laget. Skillnaden är dock marginell då Swecos förädlingsvärde per anställd är 624 och genomsnittet är 632.

KnowIt har en vinstmarginal precis över noll vilket tyder på att de gjort en marginell vinst under 2003, däremot har de en relativt högt förädlingsvärde per anställd. Sammanlagt räknas alltså KnowIt som ett A-lag. HiQ är det i sammanhanget bästa företaget. De har en vinstmarginal högt över noll och ett förädlingsvärde per anställd precis över genomsnitt.

¹⁰² Arbetsgruppen Konrad, Sveiby C-E, "Den osynliga balansräkningen" 1989, sid. 71

5.3.2 Före finansnetto

Figur 7. A-, B-, C-lagsmodellen¹⁰³ (fritt tolkad)

Anmärkningsvärt när det gäller dessa fem företag är att fyra av dem har en negativ vinstmarginal, det vill säga att de har gått med förlust under år 2003. Ett företag som Mandator har väldigt lågt förädlingsvärde per anställd och oroväckande låg vinstmarginal, de räknas därför som C-lag. Här återfinns även Softronic som har ett förädlingsvärde per anställd och vinstmarginal precis under genomsnittet som tillsammans gör att även de blir C-lag. Sigma ligger precis över genomsnittet för förädlingsvärdet per anställd men har även de en vinstmarginal under genomsnitt, de räknas som B-lag.

Resco räknas trots en negativ vinstmarginal som ett A-lag, detta blir missvisande på grund av att företagen undersöks i relation till varandra. Resco kan därför i denna undersökningen ges sken av att ha en positiv ekonomi trots negativa resultat. ÅF däremot visar på positiv vinstmarginal långt över genomsnitt trots att förädlingsvärdet per anställd är lågt i jämförelse med alla tio företag.

¹⁰³ Arbetsgruppen Konrad, Sveiby C-E, "Den osynliga balansräkningen" 1989, sid. 71

Se den tunt streckade linjen som visar hur A-, B- och C-lags fördelningen ser ut bland de företag som visat resultat efter finansnetto. Här syns tydligt att inget av företagen uppnår kriterierna för ett A-lag i den förra modellen.

5.4 Resultat av de traditionella nyckeltalen

Affärsvärlden gjorde i juni 1989 en beräkning på kunskapsföretagens lönsamhet utifrån fyra nyckeltal. Vi har nu valt att jämföra deras resultat med åtta kunskapsintensiva företags nyckeltal idag.

De företag vi analyserat här är; Capio, HiQ, KnowIt, Rejlers, Sweco, Tieto-Enator, Wm-Data och Ångpanneföreningen. Först och främst ville vi använda oss av företag som visat positiva resultat. Dessutom valde vi dessa för att de var så pass öppna, det vill säga deras årsredovisningar hade den information nödvändig för oss att räkna ut dessa nyckeltal. Vidare krävdes det att företagen hade en föreslagen utdelning för att ge möjlighet att räkna ut direktavkastningen.

5.4.1 P/e-talen

Om man bortser från HiQ vars p/e-tal 140, måste räknas som ett extremvärde¹⁰⁴ (inte bara i förhållande till de andra företagen) så är intervallet mellan Rejlers 11,76 och KnowIts 38,3. Detta är en ganska stor spridning delvis på grund av att de flesta företagen gjort en förhållandevis liten vinst. Däremellan finner vi Sweco på 13,1, ÅF på 22,14, Wm-Data på 22,8, Capio på 24,9 och Tieto-Enator på 28.

¹⁰⁴ Körner, S, Wahlgren, L "Praktisk Statistik" 2002, sid. 98

5.4.2 Kurs/Substans

När det gäller aktiekapitalet i relation till det justerade kapitalet, som kurs/substans visar på, är spridningen ännu större. Extremvärdet i detta fallet är Wm-Data vars aktiekapital motsvarar 377 % i relation till det justerade egna kapitalet. HiQ däremot får anses som extremvärde åt motsatt håll. De visar ett kurs/substans-tal på endast 1,9 %. Vidare visar även Sweco (14,8 %), Rejlers (28 %) och KnowIt (30,7 %) på kurs/substans-tal som ligger under 100 %. De tre företag förutom Wm-Data som ligger över 100 % är; Tieto-Enator (157 %), Capiro (174,8 %) och ÅF (196 %).

5.4.3 Räntabilitet

När det gäller räntabiliteten är KnowIt och HiQ att betrakta som ett extremvärde då de har en räntabilitet på endast 1,85 % respektive 5,7 %. Detta är att jämföra med till exempel Sweco som har en räntabilitet på 21,4 %. Näst högst av de undersökta företagen är Tieto-Enator med sina 21,1 % följt av Wm-Data med 19 %, Rejlers med 14,6 %, ÅF med 13,6 % och Capiro med 10,99 %.

5.4.4 Direktavkastning

Capiro hade ingen direktavkastning på grund av att de inte hade någon förslagen utdelning, troligen beroende på ett marginellt resultat. Högst direktavkastning hade KnowIt med 6 %, följt av Rejlers med 4 % och HiQ med 3,6 %. Av de tre återstående företagen hade både Sweco och ÅF 2 % medan Wm-Data visade en direktavkastning på 1,3 %.

5.4.5 Tabell över nyckeltalen

Företag	P/e-tal	Kurs/Substans (%)	Räntabilitet (%)	Direktavkastning (%)
Capio	24,9	174,8	10,99	0
HiQ	140	1,9	5,7	3,6
KnowIt	38,3	30,7	1,85	6
Rejlers	11,76	28	14,6	4
Sweco	13,1	14,8	21,4	2
Tieto-Enator	28	157	21,1	2,3
Wm-Data	22,8	377	19	1,3
ÅF	22,14	196	13,6	2

Figur 8. Översikt av nyckeltal

I kapitel 5 presenterar och analyserar vi de resultat vi fått fram vid vår undersökning av empirin. Först presenteras checklistan i sin helhet, där vi går igenom resultatet punkt för punkt och analyserar varför resultatet fått ett visst utslag. Vi har även jämfört resultaten från 2003års respektive 1988 års undersökning. Efter det följer en genomgång av A-, B- och C-lagsundersökningen där vi enbart presenterar resultatet utan att analysera det. Till sist presenteras de traditionella nyckeltalen, även dessa utan analys.

6 Slutdiskussion

I detta avslutande kapitel avser vi att finna en slutsats utifrån de resultat som vi presenterade i kapitel 5. Vidare kommer vi att besvara våra forskningsfrågor. Efter det kommer vi att diskutera studiens praktiska bidrag utifrån resultatet från checklistan. Avslutningsvis kommer vi att diskutera studiens teoretiska bidrag samt framföra våra personliga reflektioner och ge förslag till fortsatt forskning.

6.1 Forskningsfrågor besvaras

Hur framhäver kunskapsintensiva företag sitt intellektuella kapital i sin redovisning?

Som vi har sett i vår undersökning har stor förändring skett på denna punkt. När det gäller till exempel humankapitalet är det idag vanligt för företagen att tillägna hela kapitel eller avsnitt åt sina medarbetare. Ofta nämns här medarbetarna som den viktigaste resursen i företagen. Vidare förekommer ofta beskrivningar om kompetensutveckling och utbildning för medarbetarna. De visar på så sätt att organisationen följer med i utvecklingen.

Utöver dessa verbala beskrivningar förekommer i företagen en varierande mängd nyckeltal vilka behandlar bland annat ålder, branschfarenhet och finansiella tal per anställd. Antingen presenteras dessa i kapitlet om medarbetarna eller tillsammans med övriga nyckeltal.

Inte bara redovisningen av humankapitalet har ökat i företagens årsredovisningar. Som framgår av resultatet av undersökningen har även struktur- och nätverkskapital givits mer utrymme i årsredovisningarna. I vissa fall tilldelas även dessa hela kapitel eller avsnitt.

Hur skiljer sig redovisningen av det intellektuella kapitalet mellan policy och praxis?

Här kan vi utifrån våra resultat av empirin se att en majoritet av de kunskapsintensiva företagen väljer att redovisa mer om sitt intellektuella kapital än vad lagarna och normerna kräver. Orsakerna till att företagen gör på detta sätt kan vara många. Dels att de ur ett aktieägarperspektiv vill visa på vilka faktorer som styr marknadsvärdet, men även på grund av att intellektuellt kapital är ett begrepp som ligger ”rätt” i tiden och är något som efterfrågas av andra intressenter såsom stat, fack och media.

Man måste även beakta att företagen kanske använder denna information för att marknadsföra sina medarbetare och sin organisation och därigenom hela företaget i sig.

Har Konradgruppens rekommendationer påverkat företag och bidragit till den standard av redovisning av intellektuellt kapital som råder idag?

Då Konradgruppen i januari 1988 presenterade sina resultat i rapporten ”Den nya årsredovisningen” var de bland de första i Sverige med att ge praktiska förslag till hur man skulle kunna redovisa intellektuellt kapital utan att inkludera dessa på balansräkningen. Genomslagskraften blev stor då många företag i redan 1988 års årsredovisningar hade börjat följa dessa rekommendationer.¹⁰⁵ Idag 15 år senare kan vi med hjälp av vår undersökning se att alla undersökta företag, i olika stor omfattning, använder sig av Konradgruppens rekommendationer, det vill säga deras nyckeltal, i sina årsredovisningar. Vi kan därför dra slutsatsen att Konradgruppens rekommendationer har påverkat och bidragit till den standard när det gäller redovisning av intellektuellt kapital som råder idag.

¹⁰⁵ Arbetsgruppen Konrad, Sveiby C-E, ”Den osynliga balansräkningen” 1989, sid. 7

6.2 Studiens praktiska bidrag

Studiens praktiska bidrag kan man se som att redovisningen har genomgått stora förändringar över dessa 15 år som gått. Även om policy, det vill säga lagar och normer angående redovisning av intellektuellt kapital, inte har utvecklats så mycket¹⁰⁶, så har praxis förändrats desto mer. Detta syns tydligt vid jämförelsen av redovisningen av det intellektuella kapitalets nyckeltal i 1988 respektive 2003 års årsredovisningar. Redovisningen av dessa tal har ökat kraftigt trots att de inte är poster nödvändiga att redovisa enligt lagar och normer.

Konradgruppen nämner i sin bok att det inte hade någon relevans att redovisa intellektuellt kapitalposter då det inte var vanligt för företagen att redovisa dessa. Det fanns med andra ord inte någon jämförbarhet, eller en såkallad referensram, att bedöma posterna utifrån. Genom vår undersökning kan vi dock dra slutsatsen att det idag finns en relevans, då så gott som alla företag nämner några av dessa nyckeltal eller poster. Det har således skapats en referensram för jämförelse av dessa tal och poster. Vidare har många poster ökat så mycket i användning att vi anser att det inte längre ses som något positivt att redovisa dessa, utan istället negativt att inte göra det.

6.3 Studiens teoretiska bidrag

I studiens praktiska bidrag ovan kan vi se att en viss standardisering av redovisningen av intellektuellt kapital har skapats. Med hjälp av vårt resultat har vi dragit slutsatsen att Konradgruppens rekommendationer och den pågående debatten har bidragit till den praxis som idag råder. Det man kan ifrågasätta är, om det är dessa metoder och tillvägagångssätt av redovisningen, som verkligen ger den bästa och mest rättvisande bilden av situationen som råder hos de kunskapsintensiva företagen. Kan en läsare av en årsredovisning ta del av denna information och på så sätt skapa sig en tillförlitlig uppfattning om värdet på företag och dess möjligheter att generera ekonomiska fördelar i framtiden? Visar de nyckeltal som Konradgruppen förespråkar relevant information för företagets intressenter eller har de enbart skapats för att möta efterfrågan av information rörande intellektuellt kapital? Är de objektiva?

¹⁰⁶ Artsberg, K. "Redovisningsteori –policy och –praxis" 2003, sid. 239

Dessa frågor är komplicerade att ge korrekta svar på idag. Debatten är fortfarande förhållandevis ung och kommer att pågå under lång tid framöver. De metoder som används nu kan mycket väl komma att bytas ut om och om igen över tiden.

Inom den akademiska professionen söker forskarna efter metoder att förklara fenomen i verkligheten via teoretiska modeller. Ofta är dessa teorier skapade av professionen och accepteras av denna som en rättvisande bild av verkligheten. Dessa nya teorier implementeras i samhället och allt eftersom de accepteras skapar de en ny sanning. För de individer utanför professionen vilka bildar den breda majoriteten av populationen är det svårare att ifrågasätta eller avfärda dessa teorier än vad det är för professionen att skapa dem. Detta leder till att många teorier inom vetenskapen vuxit fram under tvivel men ändå i det långa loppet accepterats och således bildat ny fakta. Särskilt inom redovisningen är det professionen, det vill säga FAR, RR etc. som sätter standarden för nya normer och rekommendationer. Detta kan leda till att företagen och dess intressenter accepterar dessa nya sanningar och använder sig av dessa i redovisningen utan att de behöver vara de teorier som ger mest rättvisande bild av företaget.

Inom vetenskapen i allmänhet och redovisningen i synnerhet finns ett behov att studera empirin i siffror. Ofta söker forskarna således att återge verkligheten i numerisk form. Inom redovisningen är detta fenomen mer regel än undantag och leder till användandet av nyckeltal. Detta ser vi exempel på i vår studie där företagen allt som oftast presenterar sin information angående intellektuellt kapital i numerisk form.

Det teoretiska bidrag vi vill framhäva är att de teorier som idag råder inom redovisningen av intellektuellt kapital har vuxit fram utifrån professionens rekommendationer. Allt eftersom dessa efterlevs av företagen uppstår praxis och således skapas en ny sanning angående denna redovisning. Denna sanning presenteras oftast i form av siffror i vilka populationen känner stor tillit. Resultatet blir att professionen via starkt inflytande och användandet av det numeriska språket kan få nya sanningar implementerade. På detta sätt blir objektiviteten i sanningarna lidande då de skapats av professionen och möjligheterna till förkastning av sanningarna är begränsade.

6.4 Reflektioner studiens slutsatser

När resultatet av denna undersökning skall analyseras måste man beakta att den undersökning som Konradgruppen presenterar är drygt 15 år gammal. Givetvis är det just förändringen vi ämnar undersöka men vissa förutsättningar skiljer sig ganska kraftigt idag jämfört med då. Bland annat befann sig de kunskapsintensiva företagen, i den bemärkelsen vi diskuterar här, i tillväxtfasen av sin livscykel medan den i dag befinner sig i mognadsfasen. Detta tillsammans med att 2003 var ett år i lågkonjunktur och för konsultföretagen ett år präglad av dåliga resultat gör att vinst- och avkastningsnivåerna inte är i närheten av de nivåer som presenterades år 1988. De nyckeltal som speglar företagets resultat blir på detta sätt lidande, antingen att de blir negativa eller att de utesluts ur årsredovisningen. Således kan resultaten av checklistan skilja sig beroende på hur konjunkturen och resultatutvecklingen är.

En annan skillnad som kan ha påverkat resultatet är att ämnets aktualitet har debatterats kraftigt i facklitteratur och bland normgivarna. Detta kan ha påverkat företagen att öka sin redovisning av intellektuellt kapital. Således behöver det inte bara vara Konradgruppens rekommendationer som skapat standarden för redovisningen idag.

6.5 Förslag till fortsatt arbete

En intressant studie kan vara att undersöka mer konkret hur redovisningen av intellektuellt kapital påverkar marknadsvärdet av företagen. Det vill säga att mer ingående undersöka huruvida våra resultat av checklistan påverkar marknadsvärdet på respektive företag. Undersökningen kan även göras över tiden för att jämföra utvecklingen av redovisning av det intellektuella kapitalet och marknadsvärdet.

Exempel på annan studie kan vara att göra en undersökning liknande vår fast i andra branscher, till exempel med inriktning på verkstadsindustrin. Resultaten av en sådan undersökning kan användas för att jämföra resultaten från en undersökning som vår för att försöka identifiera hur redovisningen av intellektuellt kapital skiljer sig mellan olika branscher.

7 Källförteckning

Litteratur

Arbetsgruppen Konrad (1990) *Den osynliga balansräkningen – Nyckeltal för redovisning, styrning och värdering av kunskapsföretag*. Visby: Affärsvärlden Förlag AB och Arbetsgruppen Konrad.

Artsberg, K., (2003). *Redovisningsteori –policy och –praxis*. Trelleborg: Liber Ekonomi.

Edvinsson, L., Malone, M.S., (1998). *Det intellektuella kapitalet*. Kristianstad: Liber Ekonomi, Kristianstads Boktryckeri AB.

Gröjer, J-E., Johansson, U., (1991). *Human Resource Costing and Accounting*. Stockholm: Sjuhäradsbygdens Tryckeri AB.

Hendriksen, van Breda. (1992). *Accounting theory*. Upplaga 5. Chicago: Irwin Inc.

FAR Förlag, (2003). *FARs samlingsvolym 2004, del 1*. Avesta: Far Förlag AB.

Halvorsen, K. (1992) *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlittertur.

Latour, B., Woolgar, S., (1986). *Laboratory Life – The Construction of Scientific Facts*. Princeton: Princeton University Press.

Körner, S., Wahlgren, L., (2002) *Praktisk Statistik*. Lund: Studentlitteratur.

Lundahl, U., Skärvad, P-H., (1999). *Utredningsmetodik för samhällsvetare och ekonomer*. Lund: Studentlitteratur.

Porter, T.M., (1996) *Trust in numbers – The Pursuit of Objectivity in Science and Public Life*. Upplaga 2. Princeton: Princeton University Press.

Stewart, T.A., (1999). *Intellectual Capital*. New York: Doubleday.

Wiedersheim-Paul, F, Eriksson,L.T, (2001) . *Att utreda, forska och rapportera*, Upplaga 7:1 Malmö: Liber Ekonomi.

Artiklar

Brennan, N. (2001). *Reporting intellectual capital in annual reports: evidence from Ireland*. Accounting, Auditing and Accountability Journal vol. 14 nr. 4

Bukh, P.N., (2003). *The relevance of intellectual capital disclosure: a paradox?* Accounting, Auditing and Accountability Journal vol. 16 nr. 1

Chua, W.F., (1996) *Teaching and learning only the language of numbers – monolingualism in a multilingual world*. Critical Perspective on Accounting nr.7.

Mauritsen, J., (2003). *Intellectual capital and the capital market: the circulability of intellectual capital*. Accounting, Auditing and Accountability Journal vol. 16 nr. 1

Nyllinge, P., (1999). *Analys av kunskapsföretag*. Balans nr. 6-7.

Internet

www.awg.se/73014dd7-684f-11d8-b18b-0002a50c984429.html 041122

Muntliga källor

Telefonintervju med Kerstin Danasten på Affärsvärlden 041126

Årsredovisningar (2003)

AcadeMedia	Mandator
Acando-Frontec	Prevas
Capio	Rejlers
Carneige	Resco
Cybercom	Tieto-Enator
Enea	Semcon
HiQ	Sigma
Inac	Softronic
Kaupting	Sweco
KnowIt	Wm-Data
LbIcon MediaLab	Ångpanneföreningen

Appendix 1. Lundahl och Skärvads nio stegs fallstudie

- 1) Utgå från problemställningen.
- 2) Skall ögonblicksstudie eller processtudie genomföras?
- 3) Hur många fall behövs?
- 4) Val av fall?
- 5) Fastställande av databehov och metoder för datainsamling?
- 6) Fältarbetet.
- 7) Utforma och sammanställ fallbeskrivningen.
- 8) Uttolka och dra slutsatser.
- 9) Vilken generaliserbarhet finns.

Ur *Utredningsmetodik för samhällsvetare och ekonomer* Lundahl et al. Sid. 189

Appendix 2. Konradgruppens checklista

1 Kunskapskapital	2003	1988
a) Verbal beskrivning av affärsidén	22	19
b) Utbildningsnivån – alla i företaget eller bara IP	13	14
c) Antal år i yrket – totalt alla anställda	6	5
d) Antal år i yrket – genomsnitt, alla anställda	6	3
e) Andelen IP eller konsulter	5	12
f) Rekryteringspotential		
Genomsnittsår i yrket hos IP	5	0
Relativt löneläge	1	0
Forskning och Utveckling	17	0
Verbal beskrivning	17	6
g) Forskning och Utveckling	17	9
h) Utbildning	18	6
i) Specialavtal med nyckelpersoner	22	2
j) Strukturkapital	19	0
 <i>2 Kunskapskapitalets avkastning</i>		
a) Förädlingsvärde per anställd	12	3
b) Förädlingsvärde per IP	2	3
c) Vinst per anställd	12	5
d) Vinst per IP (ej av oss använd)	-	-
e) Vinstmarginal		
Vinst / Omsättning	22	18
Vinst / Förädlingsvärde (ej av oss använd)	-	-
 <i>3 Rörelsens stabilitet</i>		
a) Andel stora kunder	18	4
b) Andelen återköp	8	3
c) Organisk tillväxt	21	4
d) Genomsnittsålder alla anställda	17	9
e) Antalet anställningsår	11	9
f) Andelen långvägare	12	11
g) Andelen nyanställda	13	9
h) Personalomsättning	17	11
i) Åldersfördelning	19	10
 <i>4 Finansiell stabilitet</i>		
a) Soliditet	22	21
b) Räntetäckningsgrad	13	9
c) Likviditet	22	7

Appendix 3. Definitioner av nyckeltal

- P/e-tal = Börskurs årets slut / Resultat per aktie
- Kurs/Substans = Aktiekapital / Justerat eget kapital*
- Räntabilitet = Resultat efter finansiella poster / Justerat eget kapital*
- Direktavkastning = Utdelning / Börskurs årets slut

* Justerat eget kapital = Eget kapital + (0,72 x Obeskattade reserver)

Beräkningar av nyckeltal

Företag	P/e-tal	Kurs / Substans	Räntabilitet	Direktavkastning
Capio	58 / 2,33	4504 / 2576,9	283,1 / 2576,9	0 / 58
HiQ	12,6 / 0,09	4,6 / 246	14 / 246,6	3,6
KnowIt	38,3	49,9 / 162,6	3 / 162,6	0,75 / 13,4
Rejlers	36 / 3,06	18,14 / 63,2	9,2 / 63,2	1,5 / 36
Sweco	74,5 / 5,7	83,44 / 562,1	120,5 / 652,1	2
Tieto-Enator	28	745,98 / 475,4	100,5 / 475,4	2,3
Wm-Data	15,5 / 0,68	5700 / 1511,5*	287,2 / 1511,5*	0,2 / 15,5
ÅF	116 / 5,24	670 / 341,9	46,6 / 341,9	2,6 / 116

* = 1302,9 + (0,72 x 289,7)